

Jaarverslag 2002

FRDO – FEDERALE RAAD VOOR DUURZAME ONTWIKKELING

Aduatukersstraat 71-75, 2de verdieping, 1040 Brussel

telefoon: 02-743.31.50, fax: 02-743.31.59

e-mail: mail@frdo-cfdd.be

website: <http://www.frdo-cfdd.be>

De algemene vergadering van de FRDO keurde op 18 februari 2003 dit jaarverslag goed in uitvoering van art.11, §5 van de wet van 5 mei 1997 betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling.

INHOUD

Woord vooraf	3
1. Doel en structuur van de FRDO	5
1.1. Missie.....	5
1.2. Opdrachten	5
1.3. Samenstelling	6
1.4. Interne werking	7
2. Activiteitenverslag.....	8
2.1. Algemene vergadering	8
2.2. Bureau	10
2.3. Werkgroepen	10
2.4. Adviezen	16
2.5. Forum- en informatieactiviteiten	26
2.6. Onderzoek en studies	30
2.7. Vertegenwoordiging en contacten	30
2.8. Secretariaat	32
3. Financieel verslag.....	34
Bijlagen	38
Bijlage 1. Ledenlijst 2002	38
Bijlage 2. Aanwezigheid op de algemene vergaderingen	40
Bijlage 3. Deelname aan de werkgroepen	44
Bijlage 4. Lijst van de adviezen 2002.....	45

Woord vooraf

De FRDO krijgt steeds meer politieke erkenning en de leden van de raad participeren actief aan de werking. Dat zijn twee belangrijke, in het oog springende conclusies bij het lezen van dit jaarverslag 2002. Een eenvoudige blik op de grafieken en diagrammen in dit rapport spreekt reeds voor zich.

Duurzame ontwikkeling zit in de lift. En toch kan het nog beter. De Wereldtop over duurzame ontwikkeling (Johannesburg 26/8 – 4/9/02) bevestigde duurzame ontwikkeling als normerend beleidskader. Bij het zoeken naar een oplossing voor maatschappelijke problemen is het belangrijk op lange termijn te denken en de samenhang voor ogen te houden tussen de economische, de sociale en de ecologische aspecten.

Maar Johannesburg leverde te weinig concrete engagementen op. Ook in eigen land stellen we vast dat duurzame ontwikkeling nog te weinig het referentiekader vormt voor alle ministers. Dat lieten we dan ook weten in een advies aan de regering ter voorbereiding van Johannesburg met "tien prioriteiten" voor het federale beleid. Dit advies blijft nog steeds relevant.

Toch is er een positieve evolutie merkbaar. Dat ervaren we ook als raad. Het aantal adviesvragen van de regering aan de raad is het voorbije jaar spectaculair gestegen. De FRDO bracht in 2002 meer dan dertig adviezen uit, dat is een derde van alle adviezen uitgebracht sinds zijn oprichting in 1993. Voor het eerst stelde ook een Eerste Minister een adviesvraag aan de raad. Premier Verhofstadt voerde het voorbije jaar ook het woord op een FRDO-symposium.

De federale overheid doet ook steeds meer een beroep op de raad in het kader van de voorbereiding van internationale conferenties. Zij is in dat geval vooral geïnteresseerd om de verschillende standpunten van de leden beter te leren kennen. Daartoe worden dan rondetafels georganiseerd. Zo hadden drie rondetafels plaats met minister Neyts over de agenda van de Wereldhandelsorganisatie en een met staatssecretaris Deleuze ter voorbereiding van de Wereldtop over duurzame ontwikkeling in Johannesburg. De raad was dit jaar ook driemaal te gast op een hoorzitting in het parlement.

Een belangrijke troef van de raad voor het vervullen van zijn advies- en forumfunctie vormt zijn brede samenstelling. De ermee samenhangende verscheidenheid in expertise stelt de raad in staat om dossiers makkelijker te bekijken vanuit de verschillende invalshoeken die belangrijk zijn voor duurzame ontwikkeling. Toch blijft duurzame ontwikkeling een nieuwe discipline. Het geïntegreerd benaderen van problemen is een permanent leerproces waarin we gaandeweg ervaring en expertise opbouwen.

Het is daarbij belangrijk dat de overheid voldoende investeert in capaciteitsopbouw, niet alleen van haar eigen kader, maar ook van de maatschappelijke organisaties waarop zij in toenemende mate, en terecht, een beroep doet in het kader van allerlei vormen van consultatie en participatie.

De raad droeg het voorbije jaar zijn steentje bij tot het versterken van het internationaal netwerk van raden voor duurzame ontwikkeling. In Johannesburg organiseerden we tijdens de Top een wereldsamenkomst van raden voor duurzame ontwikkeling. Onze erevoorzitter, Prins Filip, voerde er trouwens het woord. En in december namen we het initiatief voor een eerste Europese samenkomst van raden voor duurzame ontwikkeling, die plaatsvond in Brussel.

Het voorbije jaar liet de raad ook een tweede enquête naar het draagvlak voor duurzame ontwikkeling in ons land uitvoeren. Daaruit bleek dat het draagvlak voor duurzame ontwikkeling de voorbije drie jaar niet is verbreed, wel verdiept. Ook op vlak van informatie en sensibilisatie ligt er voor iedereen nog werk op de plank. We hopen dat de overheid ook daarin meer zal investeren.

Uiteraard is het belangrijk dat de beschikbare middelen optimaal worden aangewend. Daarom besliste het bureau van de raad in 2003 contacten te leggen met andere adviesraden, die als waarnemer lid zijn van de FRDO, om te kijken hoe we beter informatie kunnen uitwisselen en mogelijk tot meer synergie kunnen komen.

We moeten als raad steeds de vraag voor ogen houden hoe we de opdrachten die we van de overheid kregen, zo professioneel mogelijk kunnen realiseren. Het zal dit jaar een bijzonder aandachtspunt zijn, nu we in 2003 ons tienjarig bestaan vieren. We plannen overleg met verantwoordelijken van regering, parlement en ook met onze eigen leden over hoe we de kwaliteit van ons werk verder kunnen blijven verbeteren.

Ik wens tot slot nog alle leden van de raad en de medewerkers van het secretariaat te danken voor hun bijdrage tot het verzekeren van een kwaliteitsvolle werking en ook voor hun gewaardeerde inzet daarbij. Dat dit alles niet zonder resultaat was zult u merken wanneer u dit jaarverslag doorneemt.

Theo Rombouts
Voorzitter

1. Doel en structuur van de FRDO

1.1. Missie

De Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling werd opgericht door de *wet van 5 mei 1997 betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling*, als opvolger van de Nationale Raad voor Duurzame Ontwikkeling. Deze wet beoogt een betere organisatie en coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling door bij te dragen tot de capaciteitsopbouw bij de regering en de administratie en door de werking van de FRDO als adviesorgaan te versterken.

Aan de basis van de oprichting van de raad ligt de *Conferentie van de Verenigde Naties over Milieu en Ontwikkeling*, beter bekend als UNCED, die in Rio de Janeiro in 1992 plaatsvond. In de vijf overeenkomsten van Rio (de *Verklaring van Rio de Janeiro inzake milieu en ontwikkeling*, *Agenda 21*, de *Verklaring inzake het beheer en behoud van bossen*, het *Raamverdrag inzake klimaatverandering* en het *Verdrag inzake biologische diversiteit*) wordt verwezen naar het belang van de participatie van de maatschappelijke actoren. In alle hoofdstukken van Agenda 21 komt het belang van participatie ter sprake. Tien hoofdstukken zijn volledig gewijd aan de versterking van de rol maatschappelijke groepen en in hoofdstuk 38 wordt aanbevolen nationale coördinatiestructuren op te zetten om bij te dragen tot de uitvoering van de Rio-akkoorden.

De raad heeft als missie het geven van adviezen aan de Belgische federale overheid over het beleid inzake duurzame ontwikkeling en het organiseren van activiteiten om het draagvlak voor duurzame ontwikkeling te vergroten.

1.2. Opdrachten

De FRDO is één van de drie pijlers waarin de wet van 5 mei 1997 over de duurzame ontwikkeling voorziet om het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling te schragen. De eerste pijler zorgt voor een specifieke *beslissingsstructuur* waarbij de federale departementen, de gemeenschappen en de gewesten betrokken zijn. Het gaat met name om de *Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling* (ICDO). Die heeft als opdracht de aandacht voor duurzame ontwikkeling in het beleid van de diverse departementen te stimuleren en de werkzaamheden voor de opstelling van een vierjaarlijks federaal plan inzake duurzame ontwikkeling te coördineren. De tweede pijler fungeert als *motorstructuur*, met name het *Federaal Planbureau* (FPB), dat tweejaarlijks een federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling opstelt en meewerkt bij de opstelling van het plan. Dit jaar werd door het KB van 25 februari een nieuw orgaan opgericht, de *Programmatische Overheidsdienst Duurzame Ontwikkeling* (POD DO). Deze heeft als opdracht de beleidsvoorbereiding en de coördinatie van de uitvoering van het beleid inzake duurzame ontwikkeling, evenals de terbeschikkingstelling van expertise. De derde pijler, de FRDO, vormt de *maatschappelijke participatiestructuur* inzake duurzame ontwikkeling.

De raad kreeg, naast het formuleren van een gemotiveerd advies over het voorontwerp van federaal plan, nog vier opdrachten van de wetgever mee (wet 5 mei 1997, art.11, §1):

- “a) advies te verlenen over alle maatregelen betreffende het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling, genomen of in het vooruitzicht gesteld door de federale overheid, in het bijzonder in uitvoering van de internationale verbintenissen van België;
- b) een forum te zijn waar van gedachten kan worden gewisseld over duurzame ontwikkeling;
- c) onderzoek voor te stellen op alle domeinen die verband houden met duurzame ontwikkeling;
- d) de ruimst mogelijke medewerking van de openbare en particuliere organisaties alsook de burgers op te wekken om deze doelstellingen te verwezenlijken.”

De raad oefent de vermelde opdrachten uit op eigen initiatief of op het verzoek van de ministers of staatssecretarissen, van de Kamer van volksvertegenwoordigers en van de Senaat. De raad brengt zijn adviezen uit binnen de drie maanden na een verzoek daartoe. In geval van hoogdringendheid kan de opdrachtgever een kortere termijn voorschrijven. Deze termijn kan evenwel niet korter zijn dan twee weken.

Inmiddels kreeg de raad van de wetgever nog twee bijkomende opdrachten. Vooreerst in het kader van de *wet van 21 december 1998 betreffende de productnormen ter bevordering van duurzame productie- en consumptiepatronen en ter bescherming van het leefmilieu en de volksgezondheid*. Artikel 19 bepaalt dat de FRDO advies moet uitbrengen over ontwerpen van koninklijk besluit ter uitvoering van art.5, §1 en §2 over de bescherming van het leefmilieu en de gezondheid; van art.9 inzake biociden en van art.14 over verpakkingen. Art.6, §7 geeft de FRDO de mogelijkheid om advies uit te brengen over sectorale overeenkomsten die in uitvoering van deze wet worden gesloten.

Vervolgens in het kader van de *wet van 25 mei 1999 betreffende de Belgische internationale samenwerking*. Titel III, Hoofdstuk II, Afdeling I – over de directe bilaterale samenwerking – van deze wet stelt dat de maximum vijftientig geografische strategienota's, de vijf sectorale strategienota's en de drie thematische strategienota's samen met het advies van de FRDO zullen worden overgezonden naar de Kamer van volksvertegenwoordigers en naar de Senaat.

In het kader van zijn forumopdracht bevordert de raad de discussie over duurzame ontwikkeling, bijvoorbeeld door de organisatie van symposia, seminaries en ronde tafels. Experts, vertegenwoordigers van de overheid, van maatschappelijke organisaties en het publiek krijgen de kans om standpunten toe te lichten en met elkaar te dialogeren. De raad benut nadien de resultaten van de gedachtewisseling bij de formulering van adviezen.

Om organisaties en burgers te informeren en sensibiliseren voor duurzame ontwikkeling ontwikkelde de raad een eigen website, publiceert hij een driemaandelijks nieuwsbrief *FRDO-Info* en houdt toezicht op de educatieve website *Billy Globe* die een vulgariserende functie heeft inzake duurzame ontwikkeling.

1.3. Samenstelling

Volgens de wet op de duurzame ontwikkeling (art.12, §1) is de FRDO samengesteld uit:

- a. een erevoorzitter: Z.K.H. Prins Filip,
- b. een voorzitter,
- c. drie ondervoorzitters,
- d. zes leden van de NGO's voor milieubescherming,
- e. zes leden van de NGO's voor ontwikkelingssamenwerking,
- f. twee leden van de NGO's van de verbruikers,
- g. zes leden van de werknemersorganisaties,
- h. zes leden van de werkgeversorganisaties,
- i. twee leden van de energieproducenten,
- j. zes leden van de wetenschappelijke milieus,
- k. één vertegenwoordiger van elke federale minister of staatssecretaris,
- l. één vertegenwoordiger van elk gewest en elke gemeenschap.

Alle leden, met uitzondering van de categorieën k en l (overheidsvertegenwoordigers), worden benoemd door de Koning op voordracht van de regering voor een hernieuwbare periode van vier jaar.

De raad besliste bijkomend een aantal personen als waarnemer uit te nodigen:

een vertegenwoordiger van de volgende raden bevoegd voor milieu- en socio-economische aangelegenheden (huishoudelijk reglement, art.2, §2):

- ◇ Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen,

- ◇ Conseil Wallon de l'Environnement pour le Développement Durable,
- ◇ Conseil de l'Environnement pour la Région de Bruxelles-Capitale / Raad voor het Leefmilieu van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest,
- ◇ Economische en Sociale Raad voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest,
- ◇ Centrale Raad voor het Bedrijfsleven,
- ◇ Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen,
- ◇ Conseil économique et social de la Région wallonne,
- ◇ Nationaal Comité voor de Energie;

vier wetenschappelijke raadgevers (huishoudelijk reglement, art.13, §1);

een vertegenwoordiger van het Federaal Planbureau (beslissing algemene vergadering 29 mei 1998);

een vertegenwoordiger van de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling (beslissing algemene vergadering 28 november 2000).

In totaal telt de raad 79 leden, waarvan 38 stemgerechtigde vertegenwoordigers (categorieën *b* tot en met *j*). Die laatste worden door de regering gekozen uit een dubbele lijst die door hun representatieve organisaties wordt voorgesteld. De samenstelling van de FRDO in 2002 kunt u in bijlage 1 vinden.

De FRDO heeft als *multi-stakeholderforum* een brede samenstelling. Zowel vertegenwoordigers van de traditionele sociale partners, van niet-gouvernementele organisaties en van de wetenschappelijke wereld maken deel uit van de raad, evenals vertegenwoordigers van de publieke sector en experts die als leden zonder stemrecht aan de vergaderingen participeren. De aanwezigheid van organisaties met economische, sociale en ecologische expertise bevordert een geïntegreerde benadering van de onderwerpen waarover de raad advies uitbrengt.

1.4. Interne werking

De krachtlijnen van de organisatie en werking van de FRDO werden vastgelegd in het *huishoudelijk reglement*. Dat werd goedgekeurd door het koninklijk besluit van 10 augustus 1998 (gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 23 september 1998). De algemene vergadering is bevoegd voor alle inhoudelijke aspecten van de werking. Daarnaast vervullen de voorzitter, de ondervoorzitters, het bureau, de permanente werkgroepen en het secretariaat elk een eigen rol.

De *algemene vergadering* waarin alle stemgerechtigde en niet-stemgerechtigde leden vertegenwoordigd zijn, komt gemiddeld vijf maal per jaar samen. De raadsvergadering keurt de adviezen goed, beslist over de organisatie van forumactiviteiten, neemt de eindbeslissing over het jaarverslag, het financieel verslag, de begroting en het programma van de werkgroepen. De verslagen zijn openbaar.

Het *bureau* bestaat uit de voorzitter, de ondervoorzitters, de erevoorzitter (zijn vertegenwoordiger woont de vergaderingen bij); en één vertegenwoordiger uit elk van de volgende groepen: de NGO's voor milieubescherming, de NGO's voor ontwikkelingssamenwerking, de werknemers- en de werkgeversorganisaties. De leiding van het secretariaat neemt deel aan de vergaderingen en stelt de verslagen op. Het bureau staat onder meer in voor de voorbereiding en opvolging van de algemene vergadering, het overmaken van de ontwerpadviezen van de werkgroepen aan de algemene vergadering, het aan deze vergadering ter goedkeuring voorleggen van het jaarverslag en het financieel verslag, de selectie van het personeel, het nemen van belangrijke praktische beslissingen en het leiden van het secretariaat. Het bureau vergadert maandelijks.

De *werkgroepen* bereiden de adviezen en forumactiviteiten op hun terrein voor. Er zijn zes vaste werkgroepen actief: *duurzaamheidsstrategien, energie en klimaat, internationale betrekkingen, productnormen, sensibilisatie en communicatie, wetenschappelijk onderzoek* en één werkgroep die ad hoc functioneert: *biodiversiteit en bossen*. Deze werkgroepen bestaan uit raadsleden of plaatsvervangers en door hen aangeduide experts. De werkgroepen kunnen ambtenaren en andere deskundigen permanent uitnodigen. De algemene vergadering duidt de voorzitters van de werkgroepen aan op voordracht van het bureau. De werkgroepen bereiden de adviezen grondig voor, zodat de algemene vergadering hoogstens nog enkele knelpunten dient de beslechten. Elke werkgroep wordt bijgestaan door minstens één personeelslid van het secretariaat.

2. Jaarverslag

2.1. Algemene vergaderingen

De Raad kwam tijdens het jaar 2002 5 maal samen in een algemene vergadering (de ledenlijst is opgenomen in *bijlage 1*). Eenendertig adviezen werden uitgebracht (de volledige lijst met adviezen is opgenomen in *bijlage 4*). Diagram 1 illustreert een stabiele globale deelname aan de algemene vergaderingen. De deelname van de stemgerechtigde leden is niettemin toegenomen, deze van de waarnemende leden is gedaald (*bijlage 2* bevat meer gedetailleerde gegevens).

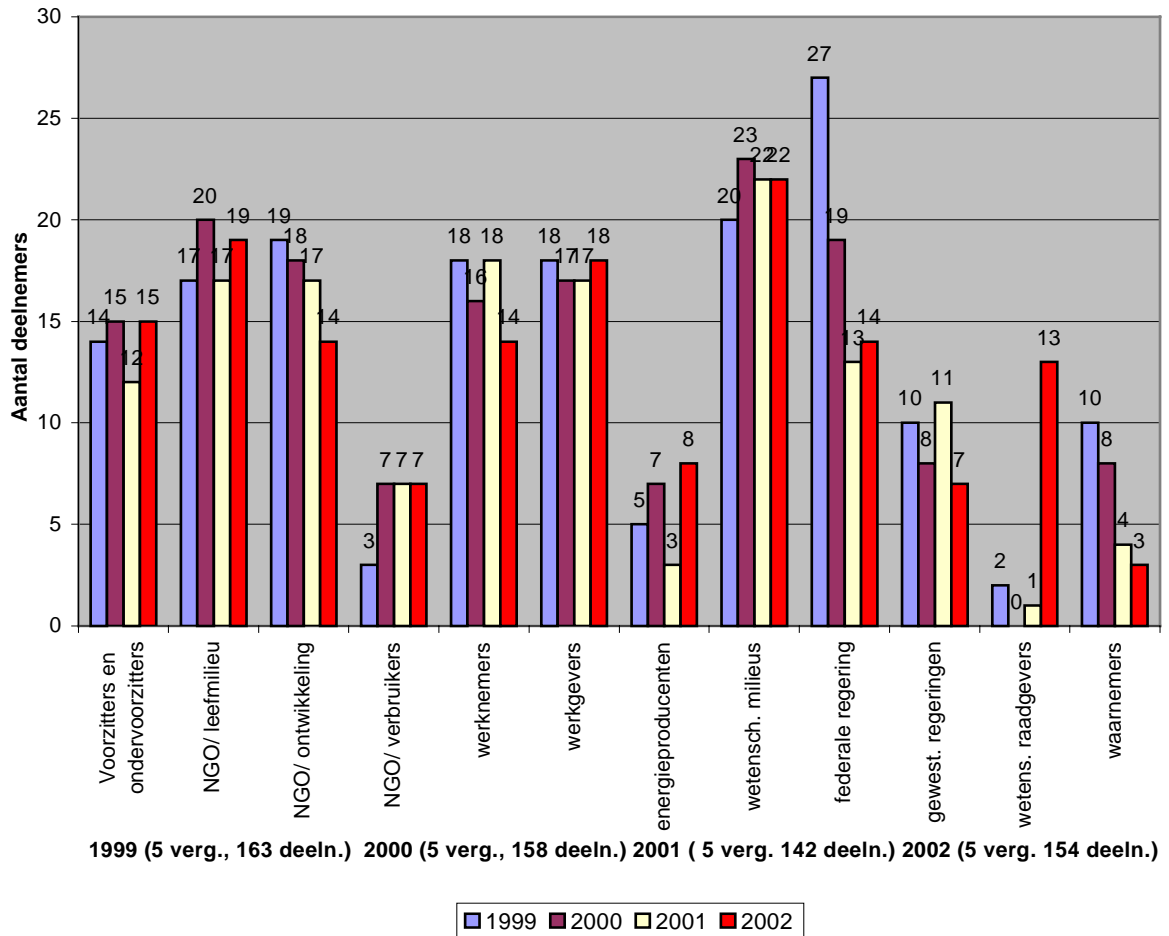

Diagram 1 : aanwezigheid op de algemene vergadering, aantal deelnemers per categorie (1999 tot 2002)

De eerste *algemene vergadering* van het jaar vond plaats op 19 februari. Op de agenda stond de goedkeuring van 3 ontwerpadviezen :

- facturatie van elektriciteit en gas;
- geluidsafgiftevermogen van materieel voor gebruik buitenshuis;
- de goedkeuring van het advies over indicatoren voor duurzame ontwikkeling werd uitgesteld naar de volgende algemene vergadering.

De Raad heeft vervolgens geluisterd naar de uiteenzettingen van de Staatssecretaris voor duurzame Ontwikkeling, Olivier Deleuze, mijnheer Lenaerts, vertegenwoordiger van minister Aelvoet, van mijnheer Van Hecken en mijnheer Crabbé, vertegenwoordigers van Staatssecretaris Boutmans en van mevrouw Missotten, vertegenwoordigster van minister Picqué, over de opvolging van de adviezen van de Raad die vorig jaar werden goedgekeurd (het verslag van deze opvolging werd geïntegreerd in het jaarverslag van 2001 en kunnen eveneens worden geraadpleegd op de webstek van de raad).

De laatste punten op de agenda waren de discussie over het voorstel voor symposium "Rio + 10" en een gedachtewisseling over de samenstelling van de Belgische delegatie naar Johannesburg.

Tijdens de *tweede algemene vergadering*, op 16 april, werden er vier ontwerpadviezen goedgekeurd. Deze hadden betrekking op :

- de voorbereiding van de Wereldtop over Duurzame Ontwikkeling in Johannesburg;
- de indicatoren voor duurzame ontwikkeling;
- gevaarlijke stoffen en preparaten, omzetting van vier richtlijnen;
- de wijziging van de wet productnormen.

Het advies over de voorbereiding van de Top van Johannesburg vergde een intense discussie, over elk onderdeel en over elke technische fiche.

Vervolgens keurde de vergadering het jaarrapport van 2001 goed.

Op 18 juni werd de *derde algemene vergadering* gehouden. Er werden zeven ontwerpadviezen goedgekeurd omtrent:

- het federaal richtplan in hoofdlijnen Productbeleid en milieu;
- de reductie van het gehalte van vluchtige organische stoffen in decoratieve verven en vernissen;
- het zwavelgehalte gasolie voor verwarming,
- gevaarlijke stoffen en preparaten, Omzetting van twee richtlijnen (creosoot);
- voorbereiding van de Wereldtop over Duurzame Ontwikkeling in Johannesburg;
- het gebruik van de flexibiliteitsmechanismen in België
- houdende de facturatie van steenkool en gasolie voor verwarming.

Vervolgens hebben de onderzoekers van de HIVA en IGEAT de resultaten voorgesteld van de tweede draagvlakenquête voor duurzame ontwikkeling.

Daarna hebben de leden een kort verslag gehoord over Prepcom 4 (Bali).

Op 15 oktober heeft de *vierde algemene vergadering* negen ontwerpadviezen goedgekeurd over:

- eerste advies over de opvolging van de Wereldtop van Johannesburg;
- de NOx- en CO-emissieniveaus van verwarmingsketels;
- zware metalen in verpakkingen;
- gevaarlijke stoffen en preparaten (organische tinverbindingen);
- de doelbewuste introductie in het leefmilieu en het in de handel brengen van ggo's;
- de sectorale en thematische strategische nota's van de Directie-Generaal van de Internationale Samenwerking (DGIS);
- de sectorale strategische nota van DGIS over landbouw en voedselzekerheid;
- de thematische strategische nota van DGIS over gelijke kansen tussen vrouwen en mannen;
- de sectorale strategische nota van DGIS over vredesopbouw

De leden hoorden vervolgens het verslag van twee bijeenkomsten:

- met de ondervoorzitters van de raad, die voorstelden om de relevantie en de kwaliteit van de adviezen te bewaken en om contact op te nemen met de andere adviesraden, lid van de raad, om de mogelijkheden tot synergie na te gaan;
- van het Bureau met de voor- en ondervoorzitters van de werkgroepen.

Als laatste gaf dhr. Rombouts een kort verslag van de zending naar Johannesburg.

Tot slot was er de *vijfde algemene vergadering* van het jaar die plaatsvond op 17 december. Negen adviezen werden er goedgekeurd, ze hadden betrekking op:

- het Nationaal actieplan Leefmilieu Gezondheid;
- de gevolgen voor het milieu van het indicatief programma van de productiemiddelen van elektriciteit, van het ontwikkelingsplan van het transmissienet voor elektriciteit en van het indicatief plan van bevoorrading in aardgas;
- de sectorale nota 'Onderwijs en vorming' van DGIS;
- de sectorale nota 'Basisgezondheidszorg' van DGIS;
- de thematische nota 'Leefmilieu' van DGIS;
- het federaal richtplan Productbeleid en milieu;
- autowrakken;
- de uitstoot van niet voor de weg bestemde mobiele machines;
- het loodgehalte van de benzines voor motorvoertuigen.

Mevrouw Van Hauwermeiren (BBL) werd gecoöpteerd als lid voor het Bureau, ter vervanging van mevr. Thérèse Snoy (Inter-Environnement Wallonie), die ontslag nam

Mevrouw Catherine Rousseau (CRIOC) en mevrouw Myriam Gérard (CSC) werden aangesteld als respectievelijk voorzitter en ondervoorzitster van de werkgroep sensibilisatie en communicatie.

2.2. Bureau

Het bureau van de raad kwam dit jaar 10 keer samen: op 8 januari, op 5 februari, op 5 en 29 maart, op 7 mei, op 4 juni, op 17 september, de eerste oktober, op 5 november en op 3 december. Twee van deze vergaderingen (die van 5 februari en van de eerste oktober) werden uitgebreid met de voorzitters en ondervoorzitters van de werkgroepen. Op 13 september organiseerden de ondervoorzitters van de raad een extra vergadering.

Samenstelling van het Bureau

Dhr. Théo Rombouts, voorzitter
Prof. Arthur Bodson, ondervoorzitter
Mevr. Anne Panneels, ondervoorzitster
Prof. Rudi Verheyen, ondervoorzitter
Mevr. Thérèse Snoy (tot de eerste november 2002), Mevr. Saar Van Hauwermeiren, NGO's voor milieubescherming
Dhr. Bart Bode, NGO's voor ontwikkelingssamenwerking
Mevr. Lut Slabbinck (tot juni 2002), Dhr. Alain Wilmart, werknemersorganisaties
Mevr. Isabelle Chaput, werkgeversorganisaties
Dhr. John Cornet d'Elzius, vertegenwoordiger van Prins Filip.

2.3. Werkgroepen

Dit jaar waren er zes werkgroepen actief. Het aantal werkgroepvergaderingen bedraagt 93 in 2002, wat vergelijkbaar is met het recordaantal in 2000, toen er 95 werkgroepvergaderingen werden gehouden (zie *grafiek 2*).

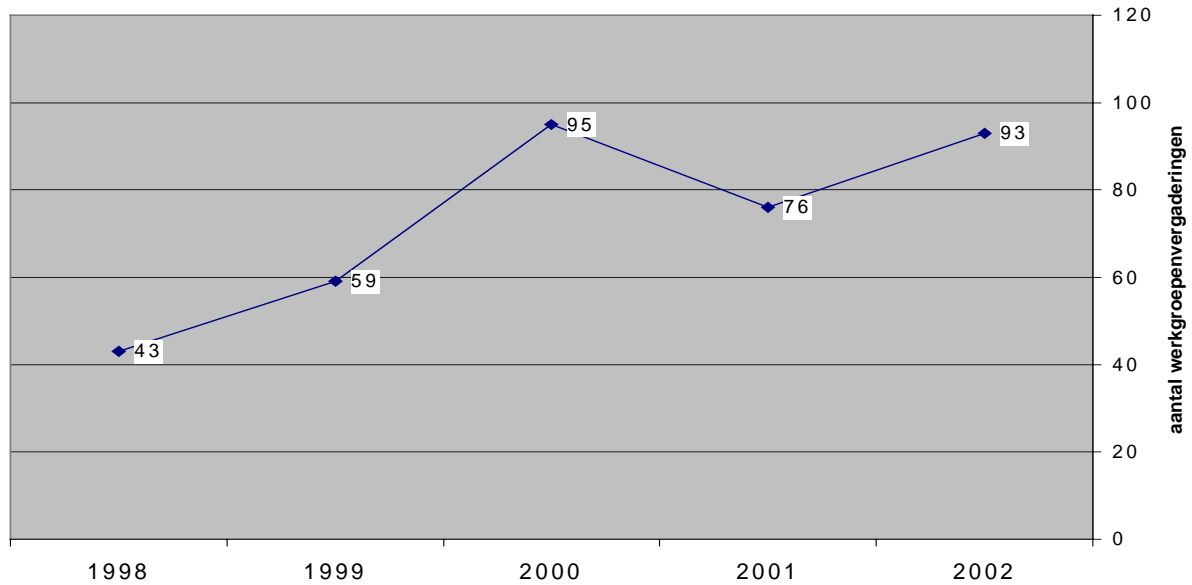

Diagram 2 : aantal werkgroepenvergaderingen per jaar (1998 tot 2002)

Hieronder vindt u twee grafieken: *diagram 3* toont de deelname aan de werkgroepen van de verschillende groepen, de overheid en de bij de Raad vertegenwoordigde experts. *Diagram 4* toont de deelname in vergelijking met de voorgaande jaren. *Bijlage 3* geeft daarover meer details per werkgroep.

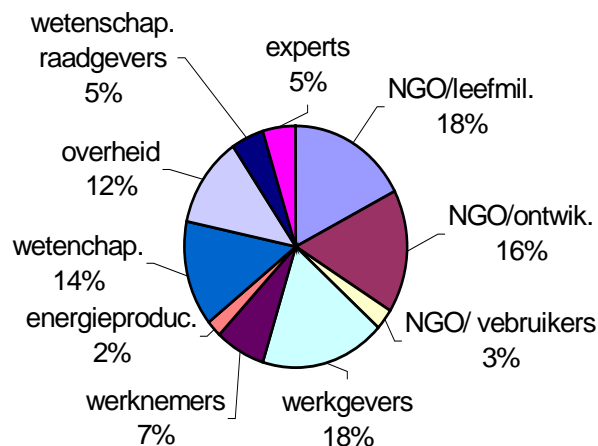

Diagram 3 : deelname aan de werkgroepen, volgens categorie deelnemers in %
(2002: 93 vergaderingen, 890 deelnemers: gemiddeld 9.57 deelnemers per vergadering)

Men kan vaststellen op *grafiek 3* dat de verschillende doelgroepen evenwichtig vertegenwoordigd zijn. De consumentenverenigingen en de energieproducenten beschikken slechts over een derde van de zetels ten opzichte van de andere groepen, wat hun lagere deelnemingspercentage verklaart.

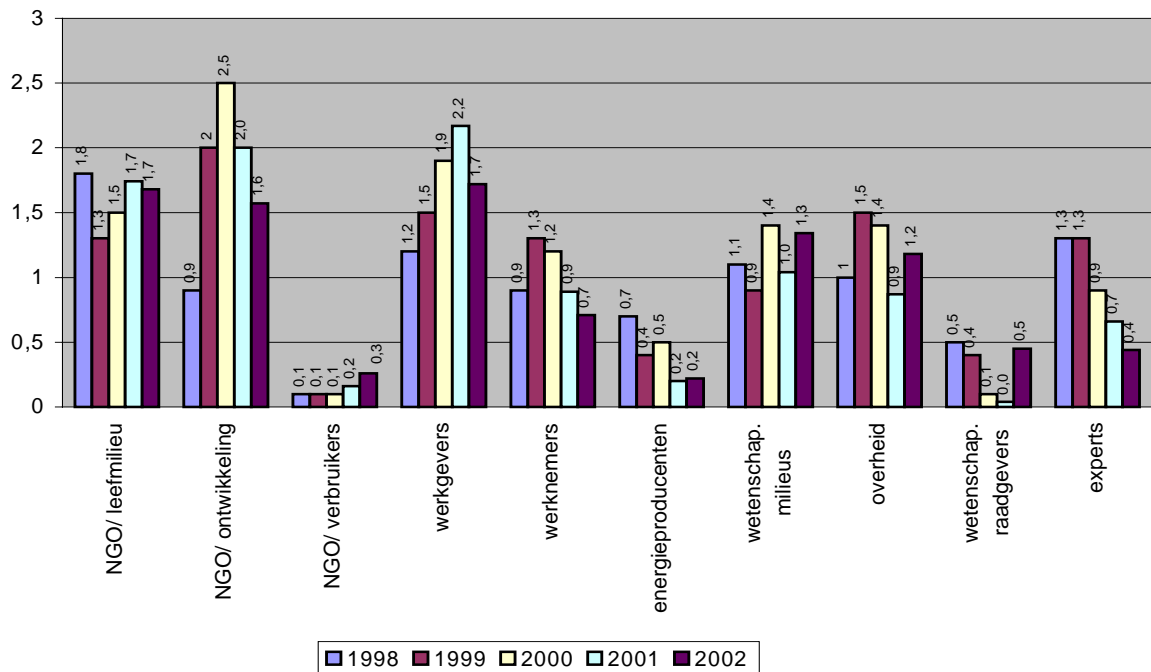

Diagram 4 : deelname aan de werkgroepen, aantal deelnemers per vergadering en per categorie (1998 tot 2002)

Diagram 4 die het gemiddeld aantal deelnemers aan de werkgroepen per vergadering illustreert, toont duidelijk een verhoging van het aantal deelnemende wetenschappers. Een goede aanwezigheid wordt vastgesteld voor elke doelgroep in elke werkgroep: er is minstens één vertegenwoordiger aanwezig per vergadering voor de grote doelgroepen, met uitzondering voor de werknemersorganisaties.

Energie en klimaat

Deze werkgroep, nog steeds onder het voorzitterschap van professor Jean-Pascal van Ypersele van de UCL, is 18 keer bijeengekomen. Mevr. Lut Slabbinck (ACV) was ondervoorzitter van deze werkgroep tot in juli. Dhr Roger Aertsens (Fedichem) is haar opgevolgd.

De groep werkte rond de voorbereiding van drie adviezen : het advies over *het gebruik van de flexibiliteitsmechanismen in België* (18 juni 2002), het advies *houdende de facturatie van steenkool en gasolie voor verwarming* (18 juni 2002) in samenwerking met de werkgroep productnormen, en het advies over de gevolgen voor het milieu van het indicatief programma van de productiemiddelen van elektriciteit, van het ontwikkelingsplan van het transmissienet voor elektriciteit en van het indicatief plan van bevoorrading in aardgas.

De werkgroep heeft tevens meegewerkt aan de voorbereiding van het advies over *facturatie van elektriciteit en gas* (19 februari 2002) samen met de werkgroep productnormen, en heeft bijgedragen tot het advies over *de voorbereiding van de Wereldtop over Duurzame Ontwikkeling in Johannesburg* (16 april 2002) en tot het eerste advies over *de opvolging van de Wereldtop van Johannesburg* (15 oktober 2002).

Tijdens zijn vergaderingen heeft de werkgroep geluisterd naar uiteenzettingen van mevrouw Cathy Plasman (kabinet Deleuze), mevrouw Elisabeth Ellegaard (Vlaams Gewest, AMINAL), de heren Benjamin Dessus (CNRS, CFDD, France), Jean-Pierre Jacobs (Staalindustrie Verbond), Fernand Sonck (ICDO-CIDD), Pierre Tielemans (Ministerie van Verkeer en Infrastructuur), Stéphane Cools (Waals Gewest), Ward Herteleer (Infor Mazout), Marco Sereno (kabinet Deleuze), Peter Wittoeck (Federale Diensten voor het Leefmilieu), Hubert Van de Bergh (VITO), Philippe Constant (ECONOTEC), Didier Goetghebuer (Institut Wallon) en professor Aviel Verbruggen (Universiteit Antwerpen).

Wetenschappelijk onderzoek en duurzame ontwikkeling

Deze werkgroep, voorgezeten door professor Luc Hens (VUB), heeft dertien keer vergaderd. De ondervoorzitter is dhr Willy Weyns (wetenschappelijk raadgever, viWTA-Vlaams Parlement).

Hij heeft een advies voorbereid over *de indicatoren voor duurzame ontwikkeling* (16 april 2001) en een advies over het *Nationaal actieplan Leefmilieu Gezondheid* (17 december 2002) en heeft bijgedragen tot het tweede advies over *de Europese strategie voor duurzame ontwikkeling* (18 december 2001). Hij heeft tevens bijgedragen tot het advies over *de voorbereiding van de Wereldtop over Duurzame Ontwikkeling in Johannesburg* (16 april 2002) en tot het eerste advies over *de opvolging van de Wereldtop van Johannesburg* (15 oktober 2002).

Deze werkgroep heeft een studie gevraagd over het thema "*Duurzame ontwikkeling in België meten: wat is de rol van de participatieve processen?*". Deze studie zal verschijnen in maart 2003.

Werden als experts gehoord: mevrouw Françoise Onclincx (BIM-IBGE), mevrouw Liesbeth Taverniers (RUG-CDO) en mevrouw Véronique Angot (Europese Commissie, DG Leefmilieu), en de heren Walter Dejonge (RUG-CDO), Francis Radermaker (ACRR, association des cités et régions pour le recyclage) en professor Bernard Mazijn (RUG-CDO).

Productnormen

De werkgroep kwam tweeëntwintig keer samen. Voorzitter was professor Luc Lavrysen (Universiteit Gent). Het vice-voorzitterschap werd verzorgd door mevrouw Delphine Misonne (wetenschappelijk raadgeefster, Centrum voor Milieurecht (FUSL)).

Deze werkgroep heeft in 2002 maar liefst zestien adviezen voorbereid inzake: facturatie van elektriciteit en gas; over geluidsafgiftevermogen van materieel voor gebruik buitenshuis (19 februari); over gevaarlijke stoffen en preparaten, omzetting van vier richtlijnen; over de wijziging van de wet productnormen (16 april), over het federaal richtplan in hoofdlijnen Productbeleid en milieu; over de reductie van het gehalte van vluchtige organische stoffen in decoratieve verven en vernissen; over het zwavelgehalte gasolie voor verwarming; over gevaarlijke stoffen en preparaten, omzetting van twee richtlijnen (creosoot) (18 juni); over de NOx- en CO-emissieniveaus van verwarmingsketels; over *zware metalen in verpakkingen*; over *gevaarlijke stoffen en preparaten (organische tinverbindingen)*; over *de doelbewuste introductie in het leefmilieu en het in de handel brengen van ggo's* (15 oktober); over *het federaal richtplan Productbeleid en milieu*; over autowrakken; over *de uitstoot van niet voor de weg bestemde mobiele machines* en over *het loodgehalte van de benzines voor motorvoertuigen*

De werkgroep hoorde talrijke experts: mevrouw Anne-France Woestyn (Federale Diensten voor het Leefmilieu), Christa Huygh (Federale Diensten voor het Leefmilieu), mevrouw Karen Janssens (kabinet Tavernier), de heren Bernard Mazijn (Coördinator dienst productbeleid, Federale Diensten voor het Leefmilieu), Serge Degallier (Federale Diensten voor het Leefmilieu), Luc Thys (Ministerie van Economische Zaken – Bestuur Energie).

Internationale betrekkingen

Onder voorzitterschap van professor Han Verschure (K.U. Leuven) en ondervoorzitterschap van de heer Mr Marek Poznanski (Collectif Stratégies Alimentaires), kwam de werkgroep 16 keer samen.

Hij bereidde zeven adviezen voor over: *de sectorale en thematische nota's van DGIS (15 oktober)*, *de strategische sectorale nota van DGIS over landbouw en voedselzekerheid (15 oktober)*, *de strategische thematische nota van DGIS over de gelijkheid tussen mannen en vrouwen (15 oktober)*, *de strategische sectorale nota van DGIS over vredesopbouw (15 oktober)*, *de strategische sectorale nota van DGIS over basisgezondheidszorg (17 december)*, *de strategische thematische nota 'milieu' van DGIS (17 december)*, *de strategische sectorale nota van DGIS over onderwijs en vorming (17 december)*

De werkgroep werkte ook mee aan het eerste *advies ter voorbereiding van de Wereldtop in Johannesburg (16 april)* en aan het eerste *advies in opvolging van de Wereldtop in Johannesburg (15 oktober)*.

Tenslotte bereidde de werkgroep, in samenwerking met minister Neyts, drie rondetafels voor: op 13 maart, *Doha development agenda: consultatieprocedure van de civiele samenleving*; op 5 juli, *Doha development agenda: Handel in diensten (General Agreement on Tariffs and Trade - GATS) en toegang tot medicijnen (akkoord over intellectuele eigendommen, TRIPS)*; op 14 november, *voorbereiding van de deelname van de civiele samenleving aan de Internationale conferentie over globalisering, georganiseerd door premier Verhofstadt*.

Volgende experts werden uitgenodigd: Mevr. Hélène Ryckmans (Commissie Vrouw en Ontwikkeling), Prof. Frank Maes (Universiteit Gent), Dhr. Chris Vanden Bilcke (Buitenlandse Zaken), Dhr. Gunther Sleeuwagen (Buitenlandse Zaken), Dhr. Henk Mahieu (Buitenlandse Zaken), Dhr. Evert Maréchal (Buitenlandse Zaken), Doctor Jacques Laruelle (DGIS), Dhr. Charles Tollenaere (DGIS).

Duurzaamheidsstrategieën

Onder voorzitterschap van professor Marie-Paule Kestemont (wetenschappelijk raadgever, UCL), verving deze nieuwe werkgroep de groep Federaal plan. Sinds maart 2002 is professor Jacqueline Miller (wetenschappelijk raadgever, BEE) ondervoorzitster van deze werkgroep.

De groep kwam dit jaar veertien keer samen en bereidde drie adviezen voor: een eerste *advies ter voorbereiding van de Wereldtop in Johannesburg (16 april)*, in samenwerking met alle werkgroepen van de raad, een tweede *advies ter voorbereiding van de Wereldtop in Johannesburg (18 juni)* en een eerste *advies in opvolging van de Wereldtop in Johannesburg (15 oktober)*, eveneens in samenwerking met alle werkgroepen.

De werkgroep bereidde ook het symposium van 24 april 'Duurzame productie en consumptie: een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid' voor, alsook een rondetafel op initiatief van staatssecretaris Deleuze op 10 juni ter voorbereiding van Johannesburg.

Er werden een aantal experts uitgenodigd: Mevr. Marie-Carmen Bex (DWTC), Dhr. Jan Verschooten (ICDO), Dhr. Jean-Roger Drèze (attaché premier Verhofstadt), Dhr. Pieter Dresselaers (Task Force Duurzame Ontwikkeling, Federaal Planbureau), Mevr. Nadine Gouzée (Task Force Duurzame Ontwikkeling, Federaal Planbureau), Dhr. Johan Pauwels (Task Force Duurzame Ontwikkeling, Federaal Planbureau).

Sensibilisatie en communicatie

Mevrouw Thérèse Snoy (Inter-Environnement Wallonie) zat deze werkgroep voor tot aan de dag van haar ontslag, eind oktober. Mevrouw Catherine Rousseau (OIVO-CRIOG), voormalig ondervoorzitster volgde haar op. Mevrouw Myriam Gérard is sinds december ondervoorzitster van de werkgroep. De werkgroep kwam dit jaar zes keer samen.

De werkgroep werkte mee aan het eerste *advies ter voorbereiding van de Wereldtop in Johannesburg* (16 april) en fungeerde als begeleidingscomité voor de tweede enquête over de tweede draagvlakenquête duurzame ontwikkeling.

De werkgroep werkte dit jaar rond volgende thema's:

De voorbereiding van de Wereldtop in Johannesburg

Van maart tot augustus werden, met hulp van Jean Cech en Peter Dhondt, de journalisten die het begeleidingscomité van de website Billy Globe voorzitten, verschillende initiatieven ondernomen ter voorbereiding van Johannesburg. Deze initiatieven moesten de media informeren en sensibiliseren: een vademecum voor de media inzake '*initiatieven duurzame ontwikkeling in België*' dat verschillende ervaringen uit het veld voorstelt om op die manier een concreet beeld te geven van wat duurzame ontwikkeling is, een '*Who is who van duurzame ontwikkeling in België*' dat een beknopt overzicht van gesprekspartners duurzame ontwikkeling voor de media geeft, '*Rio +10 Info Team*': 5 info bulletins van juni tot augustus die de pers concrete informatie gaven over de conferentie in Johannesburg, de '*Prijs Michel Leen*', gericht op jongeren van hogescholen voor communicatie en op initiatief van de Creative Club Belgium, werd dit jaar gewijd aan duurzame ontwikkeling. De prijs bestaat onder andere uit een gratis reclamecampagne: de winnende affiche was drie weken lang te zien op het Stefanieplein en verscheen in verschillende kranten gedurende de maand oktober.

Reclame

De werkgroep organiseerde een rondetafel 'reclame en duurzame ontwikkeling' die plaatsvond op 27 maart (zie hoofdstuk over de rondetafels). Alle betrokken actoren (de FRDO, de autoriteiten, de adverteerders, de media, OIVO, een vertegenwoordiger van de Jury voor Eerlijke Praktijken inzake Reclame en de voorzitter van de Commissie voor Milieu-etikettering) namen deel aan de rondetafel. Op termijn wil de werkgroep een advies uitbrengen over reclame. Maar het thema moet nog grondig worden bediscussieerd.

De communicatiestrategie van de raad.

Om te beslissen over welke initiatieven kunnen ondernomen worden om de communicatie van de raad te verbeteren, bereidde de werkgroep een synthesesnota voor voor het bureau van de raad.

Begin 2003 wordt een openbare aanbesteding gestuurd naar communicatiebureaus.

Symposium over participatie

Dit symposium zal in samenwerking met DWTC en de ICDO in maart 2003 worden georganiseerd. De leden van de werkgroep hebben nagedacht over het basisconcept en over een ontwerpprogramma.

Billy Globe.

Het begeleidingscomité maakte een bilan van de activiteiten op en bracht hierover verslag uit aan de werkgroep. In zijn geheel werden het werk van de beheerders en van de journalisten positief geëvalueerd. Er stelt zich echter een probleem met betrekking tot de continuïteit van de site: het contract van de beheerders eindigt in februari 2003 en er werd nog geen structurele oplossing voorgesteld door het kabinet van staatssecretaris Deleuze. De beheerders hebben bovendien een supplementair budget nodig om de site te verbeteren.

De werkgroep nodigde volgende experts uit: Dhr. Emmanuel Baudhuin (Ministerie van Buitenlandse Zaken), Dhr. Pierre Dejemeppe (kabinet van minister Picqué).

2.4. Adviezen

De FRDO bracht in 2002 31 adviezen uit, wat een opmerkelijke groei is (zie figuur 5). Van deze adviezen waren er 29 op verzoek van de federale regering en twee op eigen initiatief (*advies ter voorbereiding van de Wereldtop in Johannesburg* en het *advies over indicatoren voor duurzame ontwikkeling* goedgekeurd op 16 april 2002).

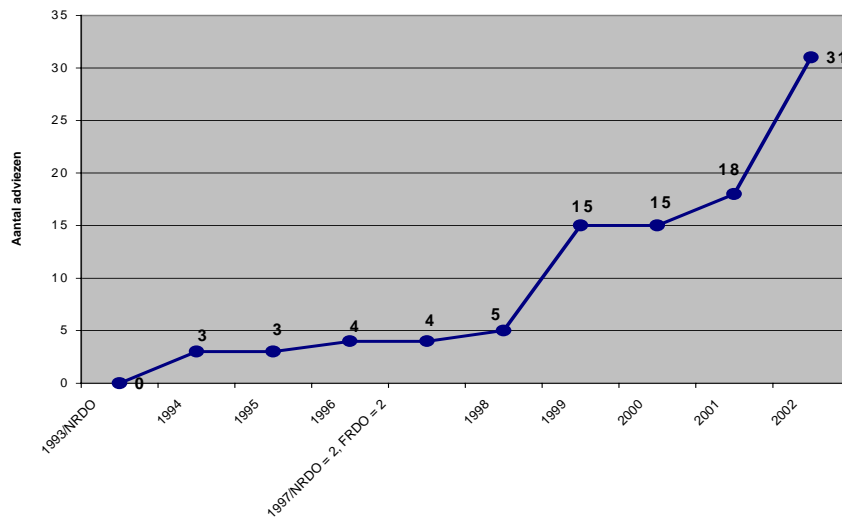

Diagram 5 : Aantal door de algemene vergadering goedgekeurde adviezen per jaar

Het volgend diagram toont de evolutie van 1998 tot 2002 van het percentage adviezen die met consensus werden goedgekeurd door alle leden van de raad voor alle onderdelen en aanbevelingen ervan.

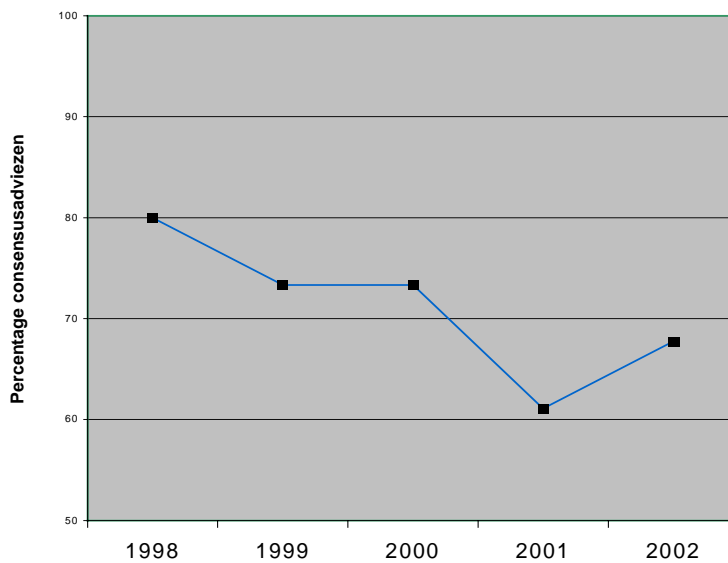

Diagram 6 : evolutie van het percentage adviezen met consensus goedgekeurd voor alle onderdelen van de het advies en al zijn onderdelen

Een percentage consensus dat 70% benadert is positief voor een raad die bestaat uit een groot aantal organisaties die verschillende belangen verdedigen.

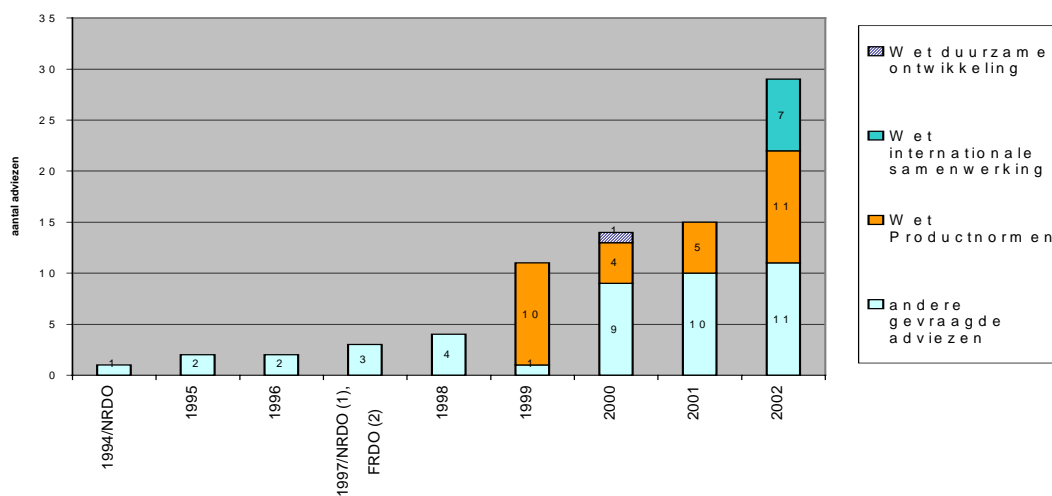

Diagram 7 : de evolutie van het aantal adviezen gevraagd in uitvoering van een wet

De oorsprong van de adviesvragen in 2002 toont dat één advies werd gevraagd door de eerste minister, 14 door de minister van consumentenzaken, volksgezondheid en leefmilieu, 7 door de staatssecretaris voor ontwikkelingssamenwerking en 7 door de staatssecretaris voor energie en duurzame ontwikkeling (zie tabel 1).

Jaar	1999	2000	2001	2002
Eerste Minister	0	0	0	1
Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu	9	7	8	14
Economie en Wetenschappelijk Onderzoek	1	1	1	0
Ontwikkelingssamenwerking	0	1	2	7
Energie en Duurzame Ontwikkeling	1	4	4	7
Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling	0	1	0	0
Op eigen Initiatief	4	1	3	2
Totaal	15	15	18	31

Tabel 1 : Oorsprong van adviesvragen (1999-2002)

Op de algemene vergadering van 18 februari 2003 gaven de ministers of hun vertegenwoordiger uitleg over de opvolging van de adviezen (een vertegenwoordiger van de eerste minister, de heer Drèze, minister Tavernier, staatssecretaris Deleuze en staatssecretaris Boutmans). De essentie van de opvolging wordt weergegeven in de omkaderde paragrafen. Bijlage 4 bevat een chronologische lijst met voor elk advies de titel, de datum van goedkeuring en (in voorkomend geval) de naam van de minister of staatssecretaris die het advies vroeg.

Wereldtop duurzame ontwikkeling in Johannesburg

De raad stelde in het (eerste) **advies op eigen initiatief ter voorbereiding van de Wereldtop over duurzame ontwikkeling in Johannesburg** tien prioriteiten inzake het beleid duurzame ontwikkeling voor, prioriteiten die tot een trendbreuk kunnen bijdragen. De raad pleit er in dit advies vooreerst voor om duurzame ontwikkeling als beleidskader voor het hele overheidsbeleid te hanteren en de maatschappelijke participatie aan het beleid verder te versterken. Vervolgens spitst de raad zich in dit advies vooral toe op duurzame productie en consumptie. Tot slot formuleert de raad een aantal voorstellen met betrekking tot het beleid van de Europese Unie en het realiseren van good governance op internationaal vlak. De raad pleitte ervoor dat de Belgische regering deze laatste voorstellen zou opnemen in haar beleidsstandpunt voor Johannesburg.

De eerste minister Guy Verhofstadt vroeg op 29 april het advies van de FRDO over de bijdrage van de civiele samenleving in het kader van de partnerschappen of de zogenaamde Type 2-uitkomsten van Johannesburg. De FRDO formuleerde in zijn **tweede advies ter voorbereiding van de Wereldtop over duurzame ontwikkeling in Johannesburg** van 18 juni 2002 vooreerst zijn algemene visie op deze partnerschappen. De raad stelt in dit advies dat de Type 1-uitkomsten (met name de "politieke verklaring" en het "actieprogramma") het belangrijkste resultaat moeten vormen van de Wereldtop in Johannesburg. De partnerschappen (Type 2 of vrijwillige engagements) mogen in geen geval in de plaats treden van deze politieke afspraken. Toch vindt de raad partnerschappen voor duurzame ontwikkeling tussen verschillende actoren belangrijk omdat het concrete uitwerkingen van het concept duurzame ontwikkeling zijn. Op de vraag van de premier naar de mogelijkheid van partnerschappen met een onmiddellijk triple-win effect zegt de raad dat deze eerder zeldzaam zijn. Er moet volgens de raad bij de winsten van partnerschappen niet enkel gekeken worden naar de onmiddellijke effecten, maar er moet rekening worden gehouden met de baten voor de hele maatschappij en op lange termijn. Tenslotte vermeldt de raad in dit advies een aantal criteria voor goede partnerschappen, wijst op een aantal mogelijke problemen en obstakels en gaat hij dieper in op de rol van de overheid bij partnerschappen.

Opvolging: De eerste minister is ervan overtuigd dat de regering in Johannesburg heeft gepleit voor sterke politieke verbintenissen en voor het vastleggen van strikte criteria voor goede partnerschappen, waar de raad in zijn advies voor pleitte. De regering nam tijdens de onderhandelingen een aantal van de criteria die door de raad werden voorgesteld over. In tegenstelling tot wat de raad voorstelt, mogen volgens de premier enkel die projecten aanvaard worden die een onmiddellijke meerwaarde opleveren voor de drie pijlers van duurzame ontwikkeling. Tenslotte pleit de eerste minister ook om een Nationale strategie inzake duurzame ontwikkeling op te stellen, in samenwerking met de regio's.

In het kader van de opvolging van de wereldtop vroeg de staatssecretaris voor Energie en Duurzame Ontwikkeling Olivier Deleuze op 25 september het advies van de FRDO. De raad ging in zijn (eerste) **advies in opvolging van de Wereldtop over Duurzame Ontwikkeling in Johannesburg** in op de opvolging van de Wereldtop op korte termijn. De raad bespreekt een aantal maatregelen waarvan hij het belangrijk vindt om nog deze legislatuur door de regering te worden gerealiseerd. De raad stelt in dit advies enkele tientallen acties voor die op korte termijn kunnen bijdragen tot de uitvoering van het Actieplan van Johannesburg in België. Hij besteedt hierbij vooral aandacht aan acties die reeds werden voorzien in het Federaal plan inzake duurzame ontwikkeling en aan andere initiatieven waarover de regering reeds een principiële beslissing nam, maar die nog op uitvoering wachten. Concreet formuleert de raad voorstellen op een viertal terreinen: duurzame productie en consumptie, armoedebestrijding, goed bestuur en duurzame ontwikkeling als beleidskader voor de Europese Unie.

Opvolging: Op 20 september 2002 legde de staatssecretaris een mededeling voor aan de Ministerraad met voorstellen voor de implementatie in België van de beslissingen die in Johannesburg werden genomen. Deze mededeling werd doorverwezen naar een werkgroep beleidscoördinatie. Deze groep vergaderde één maal in oktober en is sindsdien niet meer samengekomen. De Ministerraad nam nog geen specifieke beslissingen in verband met de opvolging van de Wereldtop.

Inzake klimaatbeleid werd er op 17 januari 2003 een wetsvoorstel ingediend bij de senaat voor een verdere uitwerking van het samenwerkingsakkoord tussen de federale staat en de drie gewesten. De staatssecretaris liet ook een studie uitvoeren over de problematiek van de verdeling van reductie-inspanningen binnen België en formuleerde beleidsvoorstellen voor de toepassing van de Kyoto-mechanismen in België.

De staatssecretaris nam voorstellen inzake het uitwerken van een nationale strategie inzake duurzame ontwikkeling op in zijn mededeling van 20 september. De problematiek van een verdere uitbouw van indicatoren in samenwerking met de gewesten, moet ook binnen dit kader gesitueerd worden.

Op institutioneel gebied werd de POD DO operationeel gemaakt en zal de komende maanden

verder worden uitgebouwd.

De staatssecretaris deelt de bekommernissen van de raad betreffende de noodzaak om de inspanningen op het vlak van sensibilisatie en capaciteitsopbouw verder te zetten. De staatssecretaris stelde het Federaal planbureau middelen ter beschikking om informatiemateriaal over het tweede rapport voor een breder publiek te verspreiden. De financiering van de website Billy Globe is verzekerd tot eind 2004.

Op Europees niveau zal de staatssecretaris binnen de Belgische regering blijven pleiten voor een actieve rol van België bij de opvolging van de strategie van Göteborg.

Op 20 september 2002 legde de staatssecretaris een mededeling voor aan de Ministerraad met voorstellen voor de implementatie in België van de beslissingen die in Johannesburg werden genomen. Deze mededeling werd doorverwezen naar een werkgroep beleidscoördinatie. Deze groep vergaderde één maal in oktober en is sindsdien niet meer samengekomen. De Ministerraad nam nog geen specifieke beslissingen in verband met de opvolging van de Wereldtop.

Inzake klimaatbeleid werd er op 17 januari 2003 een wetsvoorstel ingediend bij de senaat voor een verdere uitwerking van het samenwerkingsakkoord tussen de federale staat en de drie gewesten. De staatssecretaris liet ook een studie uitvoeren over de problematiek van de verdeling van reductie-inspanningen binnen België en formuleerde beleidsvoorstellen voor de toepassing van de Kyoto-mechanismen in België.

De staatssecretaris nam voorstellen inzake het uitwerken van een nationale strategie inzake duurzame ontwikkeling op in zijn mededeling van 20 september. De problematiek van een verdere uitbouw van indicatoren in samenwerking met de gewesten, moet ook binnen dit kader gesitueerd worden.

Op institutioneel gebied werd de POD DO operationeel gemaakt en zal de komende maanden verder worden uitgebouwd.

De staatssecretaris deelt de bekommernissen van de raad betreffende de noodzaak om de inspanningen op het vlak van sensibilisatie en capaciteitsopbouw verder te zetten. De staatssecretaris stelde het Federaal planbureau middelen ter beschikking om informatiemateriaal over het tweede rapport voor een breder publiek te verspreiden. De financiering van de website Billy Globe is verzekerd tot eind 2004.

Op Europees niveau zal de staatssecretaris binnen de Belgische regering blijven pleiten voor een actieve rol van België bij de opvolging van de strategie van Göteborg.

Belgische beleidsplannen

Federaal richtplan Productbeleid en milieu

De minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu vroeg de raad twee maal om advies over het Federaal richtplan Productbeleid en milieu. Op 5 maart vroeg toenmalig minister Magda Aelvoet advies over de hoofdlijnen en op 25 oktober vroeg huidig minister Jef Tavernier advies over het volledige ontwerp-richtplan. In zijn **advies over het federaal richtplan in hoofdlijnen Productbeleid en milieu** van 18 juni stelt de raad dat hij het belangrijk vindt dat er binnen het geïntegreerde productbeleid op korte termijn aandacht zou worden besteed aan een geïntegreerde aanpak van de sociale, economische en ecologische aspecten van de levensloop van producten. Hiervoor is volgens de raad nog meer wetenschappelijk onderzoek nodig. De raad wil ook graag een zicht krijgen op de budgettaire middelen voor de financiering van de maatregelen uit het richtplan. Tenslotte vindt de raad dat het definitieve richtplan doelstellingen zou moeten formuleren.

Federaal richtplan (2003-2005) Productbeleid en milieu

De minister vroeg de visie van de raad op de algemene structuur, de inhoud, de conclusies en de richtlijnen van het **het voorontwerp van het federaal richtplan (2003-2005) Productbeleid en milieu**. In zijn **advies van 17 december** daarover vindt de raad dat het plan op een vrij overzichtelijke manier is opgebouwd. De raad heeft echter geen zicht op welke acties als prioritair beschouwd worden, aangezien ze geen uitleg heeft gekregen bij de budgettaire bijlage. Deze budgettaire bijlage werd ook pas laat aan de raad overgemaakt zodat de tijd ontbrak om een evaluatie ten gronde te kunnen maken van de budgettaire middelen. De raad had zich trouwens op een grondiger wijze willen uitspreken over dit richtplan. De raad betreurt het dan ook dat het dit richtplan later dan voorzien heeft ontvangen en dat de adviestermijn slechts twee maanden bedroeg. Het gaat hier immers om een zeer belangrijk beleidsdocument: het geeft voor de komende drie jaar de richting aan voor het beleid inzake productbeleid en voorziet in al dan niet concrete acties.

Door tijdsnood heeft de FRDO zich moeten beperken tot enkele aandachtspunten, en heeft hij geen grondiger advies kunnen uitbrengen. De raad behandelt in dit advies volgende onderwerpen: het voorziene budget, politieke wil en juridische basis, visie op het federaal productbeleid, integraal productbeleid versus geïntegreerd productbeleid, horizontale en verticale integratie, consultatie, aanpak via prioritaire productgroepen, fiscaliteit, communicatie en sensibilisatie, innovatie, onderzoek, milieu-inspectie en productaansprakelijkheid voor milieuschade.

Opvolging: Het parlement moet dit richtplan nog bespreken.

Nationaal actieplan Leefmilieu-Gezondheid

Minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu Jef Tavernier vroeg op 16 oktober advies aan de raad betreffende het Nationaal actieplan Leefmilieu-Gezondheid. In zijn **advies over het ontwerp van het Nationaal actieplan Leefmilieu-Gezondheid** van 17 december heeft de raad erkenning voor de omvang en kwaliteit van het geleverde werk.

De raad vindt echter dat het ontwerpplan nog veel lacunes vertoont en dat het slechts de basis kan vormen voor latere versies van het actieplan. Een plan Leefmilieu-Gezondheid moet volgens de raad prioriteiten en doelstellingen vastleggen en moet concrete maatregelen en acties voorstellen. Dit is in dit ontwerpplan niet het geval.

Om te helpen bij het bepalen van prioriteiten en doelstellingen is volgens de raad een inventaris van gevallenstudies i.v.m. de milieu-gezondheidsproblematiek noodzakelijk. Voor de diverse acties acht de FRDO het noodzakelijk aan te geven wie voor de uitvoering ervan verantwoordelijk is en dient er een nauwkeurige planning opgemaakt te worden. De raad vreest dat het plan niet over voldoende menselijke en financiële middelen beschikt, vooral wat betreft de coördinatie. Verder meent de raad dat het analysekader in het plan verder uitgediept moet worden om beter rekening te houden met de complexe relaties tussen milieu en gezondheid. Het integratieprincipe van de drie componenten van duurzame ontwikkeling is onvoldoende aanwezig in het ontwerpplan. Tenslotte betreurt de FRDO dat de Belgische wetenschappelijke wereld niet nauwer betrokken werd bij de opmaak van het plan.

Opvolging: Het ontwerpplan en het advies van de raad zijn meegedeeld aan het parlement waar ze behandeld zullen worden.

Ontwikkelingssamenwerking

In het kader van de uitvoering van de wet van 25 mei 1999 op de internationale samenwerking, vroeg staatssecretaris voor internationale samenwerking Eddy Boutmans advies aan de raad betreffende de bilaterale strategische nota's van DGIS.

Algemeen advies over de sectorale en thematische strategische nota's van DGIS

In zijn **algemeen advies over de sectorale en thematische strategische nota's van DGIS** van 15 oktober benadrukt de FRDO het belang van de uitwerking van de strategische nota's voor de toekomstige ontwikkelingssamenwerking. De raad wijst in zijn advies echter op een probleem van timing met betrekking tot de realisatie van de strategische nota's: de geografische nota's werden voor het overgrote deel uitgewerkt alvorens het grootste deel van de sectorale en thematische nota's beschikbaar waren. De gemengde commissies werden georganiseerd alvorens over de landennota's te beschikken.

In enkele strategische nota's is de te volgen strategie niet voldoende duidelijk geformuleerd om operationeel te zijn. Het overleg met de civiele samenleving in het Noorden en vooral in het Zuiden moet effectief worden georganiseerd tijdens de opmaak van de nota's, rond de definitieve nota's en ook op de andere belangrijke momenten van de beleidsbepaling. De strategische nota's moeten zich aan de nieuwe problemen die zich in de partnerlanden voordoen aanpassen en de internationale en Europese verworvenheden integreren. De nota's zouden tenslotte acties moeten voorzien ter versterking van de institutionele capaciteiten van DGIS.

Advies over de sectorale strategische nota van DGIS betreffende landbouw en voedselzekerheid

In zijn **advies over de sectorale strategische nota van DGIS betreffende landbouw en voedselzekerheid** feliciteert de raad het belangrijke werk dat DGIS gedaan heeft voor de uitwerking van de sectorale nota « Landbouw en voedselveiligheid ».

Toch betreurt de raad dat de nota veel analyse elementen bevat maar weinig concrete elementen. Onder andere zou DGIS een concreet actieplan moeten opstellen om de tendens tot desinvestering in de landbouwsector die de internationale samenwerking kenmerkt, te breken. Belangrijke punten komen niet in de nota voor, bijvoorbeeld voedselsoevereiniteit en het recht om zich te voeden. DGIS zou mechanismen die leiden tot een progressieve en regelmatige verhoging van de landbouwprijzen moeten promoten. Daarnaast zou het België moeten aansporen te pleiten op alle vlakken voor de opname van de sociale en ecologische kosten in de landbouwprijzen. Tenslotte zou DGIS moeten wijzen op de incoherentie tussen enerzijds het behoud in het Noorden van de landbouwondersteuning en anderzijds de eis dat de ontwikkelingslanden hun markten openen voor de internationale concurrentie, zowel voor de landen uit het Noorden als voor de andere landen uit het Zuiden.

De FRDO maakt in dit advies enkele opmerkingen inzake bijzondere punten uit de nota : onder andere, versterking van landbouwersorganisaties, visserij, onderzoek inzake genetische gemodificeerde organismen en biologische landbouw.

Advies over de thematische strategische nota van DGIS betreffende de gelijke kansen en rechten tussen vrouwen en mannen

In zijn **advies over de thematische strategische nota van DGIS betreffende de gelijke kansen en rechten tussen vrouwen en mannen** stelt de FRDO dat hij de nota « Gelijke kansen en rechten tussen vrouwen en mannen » sterk heeft gewaardeerd. Het is een heel helder, goed gestructureerd en vooral heel strategisch en concreet document. Het overleg met de civiele samenleving voor en tijdens de uitwerking van de nota kan de kwaliteit van het document gedeeltelijk verklaren. De raad maakt slechts enkele algemene opmerkingen, met betrekking tot onder andere de samenhang. DGIS zou moeten waken over de samenhang tussen de Belgische politieke oriëntaties inzake gender en de algemene strategische kaders in de strijd tegen armoede van de partnerlanden. Er moet ook aandacht besteed worden aan de samenhang inzake gender tussen de verschillende Belgische politieke niveaus en beleidsdomeinen. De raad adviseert het actieplan jaarlijks te herzien om rekening te kunnen houden met onder meer de ontwikkelingen op internationaal vlak. Het actieplan zou eveneens een tijdsschema en resultaatindicatoren moeten bevatten.

Advies over de sectorale strategische nota van DGIS aangaande vredesopbouw

Het **advies over de sectorale strategische nota van DGIS aangaande vredesopbouw** spoort de Belgische ontwikkelingssamenwerking aan om de dialoog met de civiele maatschappij te organiseren en te steunen (zowel in het Noorden als in het Zuiden) betreffende de strategische nota's. De raad beveelt verder capaciteitsopbouw van de nationale en lokale autoriteiten van de partnerlanden aan inzake decentralisatie en beveelt aan hiermee rekening te houden in de samenwerkingsprogramma's/projecten. De raad formuleert in dit advies een aantal bemerkingen bij de economische, sociale en ecologische oorzaken van conflicten.

Advies over de sectorale nota basisgezondheidszorg van DGIS

In het **advies over de sectorale nota basisgezondheidszorg van DGIS** formuleert de raad zijn waardering voor de nota over basisgezondheidszorg. De strategie als dusdanig is concreet, goed uitgewerkt, duidelijk en precies. De actie zou echter meer moeten kaderen in de noord-zuid/zuid-noordrelaties. De nota zou meer de band moeten leggen tussen gezondheid en milieu en zou concrete acties moeten aandragen inzake de toegang tot basisgeneesmiddelen. DGIS zou het lokale gezondheidssysteem moeten ondersteunen en de traditionele geneeswijzen moeten opwaarderen. Het zou voorts een concrete strategie moeten opstellen inzake mentale gezondheidszorg en gehandicaptenzorg, en zou beide thema's moeten beschouwen als integraal deel uitmakend van de basisgezondheidszorg. Het moet tenslotte ook de actieve participatie van de lokale civiele maatschappij aanmoedigen en valoriseren.

Advies over de thematische nota leefmilieu van DGIS

In het **advies over de thematische nota leefmilieu van DGIS**, meent de raad dat de nota zeer goed is, met een concrete strategie, waardoor het een operationeel document is. De raad waardeert de band die erin wordt gelegd tussen milieu en armoede. De FRDO is van mening dat de milieuproblematiek meer steun verdient op politiek niveau en een bekommernis moet zijn van de hele regering. Hij spoort DGIS aan om in haar actie rekening te houden met de doelstellingen vastgelegd door de Top van Johannesburg, meer waardering te geven aan en gebruik te maken van de ervaring die de Belgische samenwerking en de in dit verband bevoegde indirecte actoren, zowel in het Noorden als in het Zuiden, hebben opgedaan inzake ontwikkelingsprojecten die bijdragen tot een beter leefmilieu.

De FRDO stipt enkele thema's aan die meer aandacht verdienen: onder andere een betere steun aan duurzame productie- en consumptiewijzen, de aanpak van het probleem van giftige stoffen en bevordering van een duurzame landbouw. Voor wat betreft het te volgen beleid, meent de FRDO dat DGIS erop moet toezien dat de steun die het biedt, wordt aangewend op een wijze die strookt met de duurzame ontwikkelingsprincipes.

De raad onderstreept het belang van de politieke dialoog, van een efficiënte coördinatie tussen de ministeriële departementen en van een integratie van de milieuaspecten in de verschillende beleidslijnen. De FRDO overloopt enkele instrumenten die doelen op een betere integratie van de milieuzorg in de actie van DGIS, en vraagt DGIS een jaarlijkse evaluatie te doen van de uitvoering van de strategie en om dynamische instrumenten te ontwikkelen voor de opvolging van en het toezicht op de gemaakte vorderingen.

Advies over de sectorale nota onderwijs en vorming van DGIS

In het **advies over de sectorale nota onderwijs en vorming van DGIS** prijst de raad het werk dat DGIS heeft geleverd om de nota 'Onderwijs', met een degelijke en diepgaande analyse van de situatie, op te stellen. Hij betreurt echter dat de strategie niet voldoende concreet en uitgestippeld is om operationeel te zijn. De raad meent dat DGIS erop moet toezien dat de onrechtstreekse actoren in hun acties rekening houden met de duurzame ontwikkelingsprincipes en de principes en doelstellingen van de nota. Die moet als basis dienen voor het overleg tussen het federale en de regionale niveaus, als voorbereiding op de aangekondigde defederalisering van een deel van de ontwikkelingssamenwerking.

De FRDO meent dat de nota de weerspiegeling zou moeten zijn van de huidige bevraging over de *Poverty Reduction Strategy Papers* (PRSP), een concreet actieplan zou moeten aandragen om milieuzorg en gender in te lassen in het onderwijs, en de dialoog met de civiele maatschappij zou moeten aanmoedigen en organiseren. De raad maakt vervolgens enkele opmerkingen over specifieke punten zoals het onderwijzen van de moedertaal en de verschillende vormen van onderricht.

Opvolging: De adviezen van de raad dragen bij tot de interpretatie van de nota's en ondersteunen hun uitvoering tot het moment van bijwerking. Op dat moment zullen de meeste opmerkingen van de raad opgenomen worden in de nota's. De adviezen zullen eveneens gebruikt worden in de strategische onderhandelingen met de partnerlanden. Op korte termijn zullen de adviezen voorgesteld worden in het parlement samen met de strategische nota's, en zullen ze worden gepubliceerd op de website van de Directie-Generaal Ontwikkelings-samenwerking (DGOS) met de strategische nota's.

Opgevolgde bemerkingen van de raad :

- De relatie tussen sectorale en thematische nota's enerzijds en geografische nota's anderzijds zal anders worden opgevat in die zin dat de sectorale en strategische nota's hun weerslag zullen hebben op de geografische.
- Institutionele versterking is de voornaamste uitdaging van de huidige hervormingen en van het nieuwe managementplan van de vernieuwde directie ontwikkelingssamenwerking.
- De dialoog met de civiele samenleving uit zowel het Noorden als het Zuiden zal op een rationelere basis worden georganiseerd, resulterend in een tastbare uitkomst.
- Zoals op internationaal niveau waar opvolgingsindicatoren bestaan voor de Millennium Doelstellingen, zal de Belgische ontwikkelingssamenwerking zeer concrete indicatoren uitwerken voor de evaluatie van het behalen van haar doelstellingen.
- Wat betreft de aanpassing van de strategienota's in het geval er nieuwe problemen opduiken in de partnerlanden, zullen de resultaten van de Wereldtop van Johannesburg worden geïntegreerd in de PRSP en in de Belgische strategienota's. Speciale aandacht zal gaan naar de integratie van het aspect duurzame ontwikkeling in de strategieën.

Nuances bij enkele opmerkingen van de raad:

- Het deel "Lessen uit het verleden" in verscheidene nota's is té beknopt. De lessen die uit het verleden kunnen worden getrokken zijn weinig talrijk, het is belangrijk om ze toch op efficiënte wijze te gebruiken om fouten uit het verleden te voorkomen.
- Wetgeving en beleid kunnen niet altijd op een abstracte manier (buiten de context) tot stand komen. Daarom kunnen de nota's niet altijd precieze elementen bevatten die de lokale ontwikkelingsafgevaardigde concreet aangeven wat hij ter plaatse moet doen. Niettemin bereidt de administratie ontwikkelingssamenwerking een speciale samenvattende nota voor om de lezer de leiden in de strategienota's en om de nodige coherentie te garanderen tussen de verschillende nota's.
- In de eerste plaats is de strategie van het partnerland zelf, vóór de strategienota's, de basis voor een politieke dialoog.

Productnormen

De FRDO formuleerde in 2002 12 adviezen over productnormen. Met uitzondering van één advies (over de aanpassing van de wet op de productnormen), gingen deze over de aanpassing van de Belgische wetgeving aan richtlijnen van de Europese Gemeenschap. 4 van deze aanpassingen waren adviezen over de loutere technische omzetting van een Europese richtlijn. Het gaat hier over het **advies inzake gevaarlijke substanties en preparaten. Omzetting van vier richtlijnen** van 16 april, het **advies inzake gevaarlijke stoffen en preparaten. Omzetting van twee richtlijnen (creosoot)** van 18 juni, het **advies over gevaarlijke stoffen en preparaten (organische tinverbindingen)** van 15 oktober en het **advies over de bescherming van de atmosfeer tegen de uitstoot van gassen en deeltjes door niet voor de weg bestemde mobiele machines** van 17 december. Deze vier adviezen werden gevraagd door toenmalig Minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu Magda Aelvoet en huidig Minister Jef Tavernier. In deze adviezen formuleert de FRDO een aantal kleine opmerkingen betreffende de correcte omzetting van de richtlijnen.

Advies betreffende het geluidsafgiftevermogen van materieel voor gebruik buitenshuis

Het voorontwerp-KB in het **advies** van 19 februari gevraagd door minister Aelvoet **betreffende het geluidsafgiftevermogen van materieel voor gebruik buitenshuis** zet een Europese harmonisatierichtlijn om naar Belgisch recht. De raad stelt dat België geen andere beleidsruimte heeft dan om de richtlijn geheel en correct om te zetten. Een deel van de leden van de raad is van mening dat een overgangperiode moet voorzien worden voor het materieel in stock. Bovendien wensen zij dat wordt onderzocht of voor de nieuwe procedure voor overeenstemmingsbeoordeling een termijn van 6 maand voldoende is voor het materiaal dat reeds voldoet aan de geluidsemissienormen. Een ander deel van de leden heeft geen bezwaar tegen de onmiddellijke inwerkingtreding van het KB, aangezien deze een loutere omzetting is van een reeds voorheen gepubliceerde richtlijn.

Opvolging: Het voorstel om de definitie van *het op de markt brengen* te vervangen werd gevolgd. De juridisch-technische opmerkingen werden eveneens aangenomen, behalve de opmerking over de beroepsmogelijkheden, wegens de tijdsdruk om de richtlijn tijdig om te zetten. Het voorstel van een deel van de leden over de overgangstermijn werd niet gevolgd omdat dit een uitzondering zou vormen op de datum die in de richtlijn werd vastgelegd.

Advies over een voorontwerp van wet tot wijziging van de wet productnormen

In zijn **advies over een voorontwerp van wet tot wijziging van de wet productnormen** evalueerde de raad het voorontwerp van wet tot wijziging van de wet van 21 december 1998 betreffende de productnormen ter bevordering van duurzame productie- en consumptiepatronen en ter bescherming van het leefmilieu en de volksgezondheid. De raad is het over enkele voorstellen uit het voorontwerp eens. Bijvoorbeeld vindt hij dat de bevoegde minister voorlopige maatregelen moet kunnen nemen indien producten een ernstig en dringend gevaar betekenen voor het leefmilieu.

Maar de raad wenst hieraan toe te voegen dat dit ook mogelijk moet zijn indien producten een gevaar vormen voor de volksgezondheid. Daarnaast zijn er verschillende delen van het advies waarover de verschillende leden niet tot een consensus kwamen. Zo zijn er verschillende visies op het toepassingsgebied van de wet naar andere categorieën van producten, op de KB's die in de Ministerraad moeten worden overlegd, op enkele aspecten van de sectorale overeenkomsten, op de aanpak van het pesticidenreductieprogramma en op de te raadplegen adviesraden.

Opvolging: Het wetsontwerp is op enkele vlakken gewijzigd ten opzichte van het voorontwerp, maar niet alle opmerkingen van de raad werden opgenomen. Hoe de wet productnormen cumulatief van toepassing kan zijn op producten gereguleerd door andere wetten, werd nader omschreven. Een mogelijkheid om dringende maatregelen te nemen voor het leefmilieu werd niet opgenomen. De representatieve organisaties blijven betrokken bij de onderhandelingen van de sectorale overeenkomsten. De maximumduur van deze overeenkomsten blijft behouden op 5 jaar. Er werd verduidelijkt dat de controle voornamelijk dient gefinancierd te blijven uit de algemene overheidsmiddelen. Een compartimentering van het verruimde begrotingsfonds werd doorgevoerd. De categorieën van besluiten die in Ministerraad dienen te worden overlegd, werden niet uitgebreid.

Advies over de reductie van het gehalte van vluchtige organische stoffen in decoratieve verven en vernissen en in producten bestemd voor het overspuiten van voertuigen

Minister Aelvoet vroeg ook het **advies over twee voorontwerp-KB's inzake de reductie van het gehalte van vluchtige organische stoffen in decoratieve verven en vernissen in producten bestemd voor het overspuiten van voertuigen**. In zijn advies van 18 juni kan de raad instemmen met dit voorstel in het licht van de verplichtingen van België voortvloeiend uit het Göteborg-Protocol en richtlijn 2001/81/EG. Sommige leden van de raad vinden dat er evenwel verdere stappen moeten worden genomen om de milieuverplichtingen na te komen en de gezondheidsrisico's te beperken, en verwijzen hiervoor naar de Nederlandse regelgeving. Andere leden van de raad vinden dat er gewacht moet worden op de resultaten van een globale levenscyclusanalyse van zowel de watergedragen als de solventgedragen producten om uit te maken welke maatregelen nog kunnen genomen worden. Sommige leden van de raad vinden het aangewezen om in België op de verpakking van de producten te vermelden welke het gehalte is aan vluchtige organische stoffen (VOS), en hier niet mee te wachten tot er eventueel een overeenstemming hierover wordt bereikt op Europees vlak. Andere leden wijzen erop dat etikettering een Europese aangelegenheid is en vinden dat dit moet worden bediscussieerd op Europees niveau.

Opvolging: De aangepaste versies van de ontwerp-KB's bepalen dat de etiketten van de producten het VOS-gehalte zal moeten vermelden. De definities en de tabellen werden aangevuld om interpretatieproblemen over de kleuropastas te vermijden. De federale diensten voor het leefmilieu zijn van oordeel dat een analyse van de hele levenscyclus van zowel water- als solventgedragen producten wenselijk is. Voorlopig zijn de ontwerp-KB's nog niet goedgekeurd, omdat België verplicht is 12 maanden te wachten aangezien ter zake een Europese richtlijn in voorbereiding is.

Advies over NO_x- en CO-emissieniveaus van verwarmingsketels

In zijn **advies van 15 oktober over NO_x- en CO-emissieniveaus van verwarmingsketels** is de raad van oordeel dat dit voorstel een nuttige maatregel is om de NO_x- en CO-emissies in België te verminderen. De raad stelt evenwel een aantal aanpassingen voor inzake de termijn van inwerkingtreding. De raad vraagt daarnaast het vereenvoudigen van de emissieniveaus van alle toestellen, ongeacht hun grootte, voor wat de eerste fase betreft. Aangezien de nieuwe toestellen duurder zullen zijn, hoopt de raad dat het voorstel om een belastingvoordeel van 500 euro voor natuurlijke personen in te voeren, in het geval zij een oude verwarmingsketel vervangen door een nieuwe, effectief zal kunnen worden ingevoerd tegen 1 januari 2003.

Opvolging: De inwerkingtreding van dit KB zal worden uitgesteld tot 1 jaar na publicatie ervan in het Belgisch Staatsblad. Ondermeer daarom worden de emissieniveaus niet teruggebracht op 150 mg/kWh voor de NO_x-emissie. Het nagaan van de technische haalbaarheid van de normen voor 2005 wordt geen bevoegdheid voor het College van experts. Omwille van de leesbaarheid worden de normen uit de bijlage niet in de artikelen opgenomen, die de emissieniveaus vaststellen.

Advies over zware metalen in verpakkingen

Minister Aelvoet vroeg de raad verder **advies over zware metalen in verpakkingen**. De FRDO betreurt in zijn advies dat de richtlijn geen eenvormige methode voor de controle van de wettelijke en financiële verplichtingen heeft uitgewerkt. De FRDO vraagt daarom dat de overheid de modaliteiten van deze methode op punt stelt na overleg met alle betrokkenen. De FRDO vindt dat er bij de herziening van de verpakkingrichtlijn moet op aangedrongen worden om de grenswaarde voor de totale concentratie zware metalen voor de nieuwe kunststofkragen en -paletten progressief te verlagen.

De FRDO vindt eveneens dat er een absolute maximumgrens voor deze verpakkingen moet gelden, waarboven geen zware metalen meer zijn toegelaten. De FRDO vraagt tenslotte een verlenging van de termijn voor het indienen van de beschrijving van de methode voor controle van het hergebruik- en distributiesysteem en het recyclingproces. De minister voor leefmilieu moet een lastenboek met nadere toetsingscriteria uitwerken voor deze te ontwikkelen methode. Ook een bedrijfsrevisor of in bepaalde gevallen een boekhoudkundige expert, zou de schriftelijke verklaring van overeenstemming en het jaarrapport moeten kunnen verifiëren.

Opvolging: Met de opmerkingen zou grotendeels rekening zijn gehouden, behalve met deze over het toepassingsgebied van het KB. De verplichtingen gelden niet alleen voor nieuwe kunststofkragen en -paletten maar ook voor deze die reeds op de markt zijn. Deze hebben immers een lange levensduur (15 jaar) en circuleren reeds in een gecontroleerd hergebruik- en distributiesysteem.

Advies over preventieve en andere maatregelen ter beperking van de leefmilieuverontreiniging door voertuigen en ter bevordering van een duurzame productiewijze van voertuigen

Tenslotte bracht de raad op vraag van minister Tavernier **advies** uit over **preventieve en andere maatregelen ter beperking van de leefmilieuverontreiniging door voertuigen en ter bevordering van een duurzame productiewijze van voertuigen**. Een deel van de leden vindt de voorgestelde maatregelen een correcte omzetting van de richtlijn en vinden de wijze waarop de preventie wordt uitgewerkt een degelijke manier om een geïntegreerd productbeleid te helpen realiseren in de autosector. Een ander deel van de leden vindt dat de richtlijn in België op een verkeerde en te verregaande manier is omgezet. De richtlijn is inderdaad een minimumrichtlijn, maar de goede werking van de interne markt moet worden gewaarborgd en concurrentiebeperkingen moeten worden vermeden.

Opvolging: Op dit moment bestaat nog geen definitieve versie van het ontwerp-KB.

Advies over een ontwerp-KB betreffende het zwavelgehalte van gasolie voor verwarming

Staatssecretaris voor energie en duurzame ontwikkeling Olivier Deleuze vroeg de raad ook twee adviezen inzake productnormen. Het **advies** van 18 juni **over een ontwerp-KB betreffende het zwavelgehalte van gasolie voor verwarming** is een verdeeld advies.

Een deel van de leden van de raad vindt de voorgestelde maatregel een eerste stap in de goede richting. Deze leden vinden dat deze zwavelarme gasolie voor verwarming de norm zou moeten zijn. Indien dit niet mogelijk zou blijken, dringen ze aan op een fiscale differentiatie ten gunste van de zwavelarme kwaliteit. Gelet op de mogelijke aanpassingsproblemen voor de betrokken sector, kunnen zij begrijpen dat een fiscale differentiatie pas later zou ingaan.

Een ander deel van de leden vindt deze maatregel technisch en economisch niet haalbaar. De Belgische raffinaderijen zouden volgens hen aan concurrentiekracht verliezen, mocht deze verregaande maatregel eenzijdig in België worden opgelegd.

Opvolging: Een massale overschakeling op de zwavelarme stookolie is op termijn de bedoeling, maar op korte termijn niet haalbaar omdat de raffinaderijen het product niet zo snel op de markt kunnen brengen. Een fiscaal voordeel is momenteel niet aangewezen. Het ontwerp werd daarom niet aangepast en, na advies van de Raad van State en goedkeuring door de Ministerraad, op 23 oktober 2002 in het Belgisch Staatsblad gepubliceerd.

Advies over de benamingen, de kenmerken en het loodgehalte van de benzines voor motorvoertuigen

Het **advies** van 17 december **over de benamingen, de kenmerken en het loodgehalte van de benzines voor motorvoertuigen** betreft het ontwerp-KB dat de kwaliteit benzine met loodvervanger afschaft. De FRDO heeft geen bezwaren tegen de voorgestelde maatregel. Hij is er zich van bewust dat hierdoor de auto's (met motoren) uit de jaren '70 of ouder in de pompstations geen aangepaste brandstof meer kunnen vinden. Belanghebbende groeperingen kunnen evenwel het initiatief nemen om gelode benzine aan te bieden met het akkoord van de minister voor energie. De FRDO meent dat deze oplossing te verkiezen is boven het werken met additieven, die in Duitsland verboden werden omwille van de risico's voor ongevallen.

Opvolging: Aangezien ondermeer de FRDO dit ontwerp-KB positief evalueerde, is het in ongewijzigde vorm naar de Raad van State gestuurd.

Genetisch gewijzigde organismen

Op 15 oktober bracht de raad op vraag van minister Aelvoet een **advies** uit **over de doelbewuste introductie in het leefmilieu en het in de handel brengen van ggo's**.

De raad vindt het positief dat het ontwerp-KB verplicht om bij het doen van veldproeven met GGO's de burgers via verschillende kanalen in te lichten, zoals ook vastgelegd in de Europese richtlijn. Daarnaast zijn alle leden van de raad voorstander van een breed publiek debat over de ethische aspecten van biotechnologie in het algemeen en over GGO's in het bijzonder.

Een deel van de leden vindt het positief dat het KB, naast de verplichte gezondheids- en milieurisicobeoordeling, ook een evaluatie voorziet van de ethische aspecten bij elke nieuwe toepassing.

Een ander deel van de leden vindt eveneens dat een debat over de ethische aspecten van biotechnologie belangrijk is, maar vindt het niet in de geest van de richtlijn om deze discussie te voeren bij elke concrete toelating.

De FRDO stelt vast dat er momenteel geen nationale wetgeving noch Europese regelgeving bestaat die de burgerlijke aansprakelijkheid regelt indien er schade optreedt door GGO's. De raad pleit ervoor dat er zo snel mogelijk een sluitende Europese regeling komt inzake burgerlijke aansprakelijkheid.

Sommige leden vinden dat zolang er geen degelijke Europese aansprakelijkheidsregeling inzake GGO's bestaat, België hierin zijn verantwoordelijkheid moet opnemen. Andere leden vinden dat dit niet thuishoort binnen deze wetgeving.

Opvolging: Aangezien de Ministerraad geen akkoord over het ontwerp-KB kon bereiken, zal het parlement het behandelen.

Klimaatbeleid

Advies over het gebruik van flexibiliteitsmechanismen in België

Staatssecretaris voor duurzame ontwikkeling en energie Olivier Deleuze vroeg de raad om **advies over het gebruik van flexibiliteitsmechanismen in België**. In zijn advies van 18 juni stelt de raad dat de implementatie van de flexibiliteitsmechanismen voor België een belangrijke uitdaging is, waarbij met de drie pijlers van duurzame ontwikkeling op evenwichtige en gerechtvaardigde wijze rekening moet worden gehouden. Deze implementatie zal gepaard moeten gaan met de verwezenlijking van verschillende prioriteiten: een nationaal klimaatplan, de Nationale Klimaatcommissie oprichten, een akkoord tot stand brengen aangaande de verdeling van de bevoegdheden in België wat de flexibiliteitsmechanismen betreft, op Belgisch niveau de grootst mogelijke harmonisering nastreven om milieu-, economische en/of sociale concurrentievervalsing zoveel mogelijk te vermijden, menselijke en financiële middelen ter ondersteuning van het beleid vrijmaken, de kwaliteit van de emissie-inventarissen van België waarborgen, de grootst mogelijke harmonisering op Europees niveau waarborgen, een brede ondersteuning van de bevolking creëren door sensibilisatiemaatregelen, een openbaar debat voeren en de beleidsbeslissingen transparant maken. De FRDO roept anderzijds België op om actief deel te nemen aan de internationale processen, die de modaliteiten voor het gebruik van de flexibiliteitsmechanismen zullen bepalen.

Opvolging: Het advies van de FRDO heeft als basis gediend voor het voorstel van staatssecretaris Deleuze over het gebruik in België van de flexibiliteitsmechanismen. Een interkabinettenoverleg over dit voorstel had plaats in januari 2003. De staatssecretaris heeft eveneens beslist om een onderzoek te financieren over de concrete werking van de verhandelbare emissierechten in het kader van een Europese richtlijn daarover die weldra wordt goedgekeurd.

Advies over een ontwerp-KB betreffende de facturatie van gas en elektriciteit

Staatssecretaris Deleuze vroeg in 2002 twee adviezen aan de raad betreffende facturatie.

In het **advies over een ontwerp-KB betreffende de facturatie van gas en elektriciteit** van 19 februari vindt een deel van de leden van de raad de onderliggende doelstelling van het onderhavige ontwerp-KB positief. Zij betreuren evenwel dat de huidige tekst heel wat onnauwkeurigheden bevat en dus moeilijk toe te passen is. Ook al vragen zij zich af of er geen bevoegdheidsconflict is tussen het federale niveau en de gewesten, willen deze leden van de FRDO dat er snel een coördinatie van de federale en gewestinitiatieven inzake facturatie tot stand wordt gebracht en dat de bevoegde regulerende instanties worden geraadpleegd. Deze leden wensen in elk geval een harmonisatie van de factuurspecificaties, op zijn minst op Belgisch maar ideaal gezien op Europees niveau.

Een ander deel van de leden van de FRDO distantiëren zich van het advies van een deel van de leden van de FRDO, niet alleen om redenen die verband houden met de wettelijke basis van dit ontwerp-KB en met de bevoegdheidsverdeling tussen de federale en de gewestregeringen (en tussen federale ministers) maar ook om redenen die verband houden met de haalbaarheid en de onverenigbaarheid van de voorstellen met een toekomstvisie en de incoherenties wat betreft de in de tekst vervatte eisen.

In het **advies over een ontwerp-KB houdende de facturatie van steenkool en gasolie voor verwarming** van 18 juni doet de raad een aantal aanbevelingen om de kwaliteit en de haalbaarheid van het ontwerp-KB dat hem werd voorgesteld, te verbeteren. De raad betreurt echter dat geen rekening werd gehouden met de nuttige opmerkingen gegeven in het kader van het voorgaande analoge ontwerp. De FRDO raadt aan de doelstellingen van het ontwerp-KB duidelijker naar voor te brengen en te zorgen voor meer samenhang tussen het ontwerp en het klimaat- en energiebeleid. Bovendien moet het ontwerp in samenwerking met de gewesten ten uitvoer gelegd worden. De FRDO is van mening dat de facturatie van steenkool en gasolie voor verwarming op Belgisch niveau moet geharmoniseerd worden en meent dat een harmonisatie van de facturen van de verschillende energievectoren, volgens bepaalde voorwaarden, nuttig is.

De FRDO is er niet in geslaagd een consensus te vinden inzake de elementen die op de factuur moeten verschijnen. Een deel van de leden stelt voor er informatie in te vermelden die betrekking heeft op de gevolgen van energieverbruik. Een ander deel is tegen dit idee gekant omdat het van mening is dat de factuur in de eerste plaats een boekhoudkundig document moet zijn. Wat de mee te sturen folder betreft, is de FRDO van mening dat men ervoor moet zorgen dat de hierin vervatte informatie transparant, correct en nuttig is. Daarom moet deze folder, onder de verantwoordelijkheid van de bevoegde overheid en in overleg met alle betrokkenen opgemaakt worden.

Opvolging: Enkele concrete voorstellen om de kwaliteit van het ontwerp-KB over de facturatie van gas en elektriciteit te verbeteren werden opgevolgd, namelijk het onderscheid in facturatie voor transport- en distributiekosten.

Aangezien het advies over het ontwerp-KB inzake de facturatie van steenkool en gasolie voor verwarming verdeeld was, werd het ontwerp-KB ongewijzigd opgestuurd naar de Raad van State. In de omzendbrief over de brochure die de energiefactuur zal vergezellen, zal tegemoetgekomen worden aan de vraag van enkele FRDO-leden om de CO₂- of de zwaveluitstoot per kilo of liter brandstof gespecificeerd te zien.

Advies aangaande een ontwerp-KB betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van het indicatief programma van de productiemiddelen van elektriciteit, van het ontwikkelingsplan van het transmissienet voor elektriciteit en van het indicatief plan van bevoorrading in aardgas

Op vraag van staatssecretaris Deleuze gaf de raad ook een **advies aangaande een ontwerp-KB betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van het indicatief programma van de productiemiddelen van elektriciteit, van het ontwikkelingsplan van het transmissienet voor elektriciteit en van het indicatief plan van bevoorrading in aardgas.**

In zijn advies van 17 december is de raad van mening dat de geest van duurzame ontwikkeling vanaf de redactie van de plannen en programma's moet geïntegreerd worden. Deze moeten tevens de aspecten dekken die verband houden met het beheer van de vraag. De FRDO meent tevens dat de verslagen inzake de milieueffecten ook met duurzame ontwikkeling dienen rekening te houden. Wat de door het KB beoogde plannen en programma's betreft, meent de FRDO dat de Algemene Raad van de Commissie voor de regulering van de elektriciteit en het gas (CREG) de meest geschikte instantie is die kan geraadpleegd worden, op voorwaarde dat duurzame ontwikkeling in de prioriteiten en in de uitvoering van zijn activiteiten en taken staat ingeschreven.

In dat geval zou de FRDO zich niet enkel uitspreken over de plannen en programma's of over de milieurapporten maar hoofdzakelijk over de adviezen die de Algemene Raad van de CREG hierover uitgeeft. De FRDO is van mening dat een termijn van meer dan dertig dagen nodig is voor de publieke raadpleging zoals voorzien in artikel 6 van het ontwerp van KB. De FRDO geeft tot slot een aantal specifieke en formele opmerkingen.

Opvolging: De directie van de administratie energie is momenteel bezig om het ontwerp-KB aan te passen aan de adviezen van de CREG en de FRDO. Het zal worden meegedeeld aan de FRDO nadat het zal worden goedgekeurd in de ministerraad in maart 2003.

Indicatoren duurzame ontwikkeling

De FRDO stelt in zijn **advies op eigen initiatief over indicatoren voor duurzame ontwikkeling** van 16 april vast dat er in België op het gebied van indicatoren reeds verschillende initiatieven zijn genomen en is ervan overtuigd dat er een goed onderzoekspotentieel aanwezig is.

Toch vindt de raad dat een reeks omstandigheden de ontwikkeling van nationale indicatoren voor duurzame ontwikkeling belemmeren. Duurzame ontwikkeling is nog niet voldoende geïntegreerd in de verschillende beleidsprioriteiten, de huidige inspanningen hebben vooral betrekking op economische indicatoren.

De institutionele structuur van België heeft tot gevolg dat de drie pijlers van duurzame ontwikkeling (economisch, sociaal en ecologisch) onder de bevoegdheid van verschillende overheden vallen. De methodes die de institutionele producenten van indicatoren gebruiken verschillen hierdoor vaak van elkaar. Daarnaast is er vandaag geen enkele instantie of instelling belast met de coördinatie van een indicatorenlijst voor duurzame ontwikkeling.

Tenslotte vindt de raad dat de constructie en de keuze van de indicatoren niet steeds op transparante wijze gebeurt. In het unanieme advies worden negen denkpijlers uitgewerkt om de huidige situatie inzake indicatoren te verbeteren.

2.5. Forum- en informatieactiviteiten

De FRDO wil met zijn fora de discussie over duurzame ontwikkeling stimuleren en gebruikt de besluiten ervan voor zijn adviezen. De forumactiviteiten in 2002 bereidden voornamelijk de Wereldtop over Duurzame Ontwikkeling van Johannesburg voor (26/8-4/9). De FRDO doet eveneens inspanningen op het vlak van communicatie en informatie burgers en organisaties bewust te maken inzake duurzame ontwikkeling. Zo heeft de FRDO in 2001 4 nummers FRDO-Info gepubliceerd en werd voortgebouwd aan de website. De raad heeft eveneens zijn samenwerking met het project Billy Globe verder gezet. Perscontacten werden uitgebreid.

Fora

De FRDO organiseert enerzijds symposia om informatie te vergaren voor ondermeer zijn adviezen en om het publieke debat te stimuleren. Anderzijds houdt hij ook rondetafelgesprekken, door een minister gevraagd, zodat deze met de civiele samenleving kan discussiëren en een inzicht kan krijgen van de standpunten van de verschillende doelgroepen over een onderwerp. In 2002 heeft de FRDO één symposium en 5 ronde tafels georganiseerd (zie grafiek 8).

Vier ronde tafels werden gevraagd door een minister: drie door mevr. Neyts-Uyttebroeck, Minister, toegevoegd aan de Minister van Buitenlandse Zaken, en belast met Landbouw, en één door M. Deleuze, staatssecretaris voor energie en duurzame ontwikkeling (zie tabel 2).

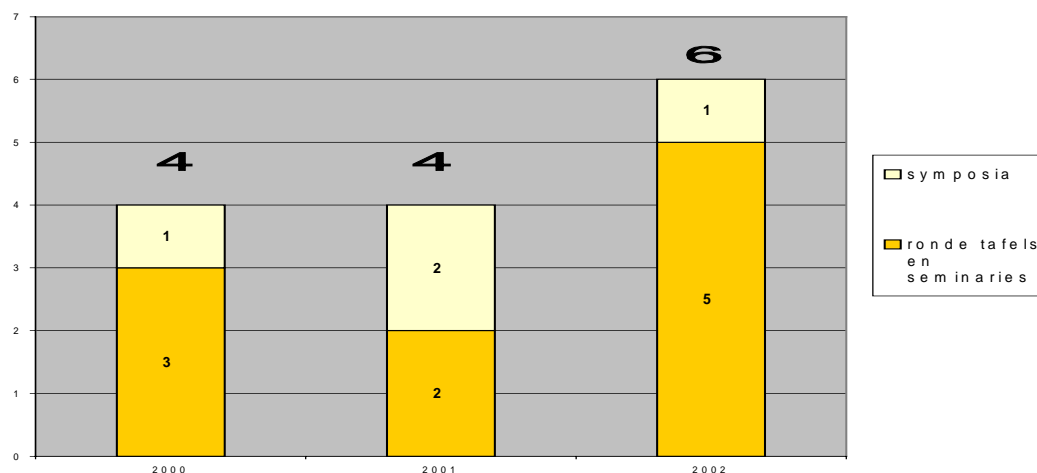

Diagram 8 : Aantal ronde tafels, seminaries en symposia per jaar

	Rondetafel	Adviezen
Eerste Minister	0	1
Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu	0	14
Buitenlandse Zaken (Neyts)	3	0
Ontwikkelingssamenwerking	0	7
Energie en duurzame ontwikkeling	1	7
Totaal	4	29

Tabel 2: Welke ministers vroegen de raad adviezen en rondetafels

Symposium

Op 24 april 2002 heeft de FRDO een symposium georganiseerd ter voorbereiding van de Wereldtop over Duurzame Ontwikkeling van Johannesburg met als thema "Duurzame productie en consumptie: een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid". Dit symposium gaf gevolg aan een eerder symposium van de FRDO: "Rio+10 in België: de kloof tussen verbintenissen en beleid", dat een analyse had gemaakt over de belangrijkste hinderpalen om een beleid inzake duurzame ontwikkeling te realiseren in België en dat beleidsvoorstellen daaromtrent had geformuleerd.

Met het symposium wenste te FRDO vooruit te zien en het beleid én de maatschappij te stimuleren om mee te werken aan de voorbereiding en aan het welslagen van de wereldtop. De voormiddag ging dieper in op het thema participatie, in het bijzonder op partnerschappen tussen alle *stakeholders* om duurzame productie en consumptie te realiseren. Parallele workshops stelden Belgische pionier-pilootprojecten van partnerschappen voor, en analyseerden deze. 's Namiddags formuleerden de sprekers en deelnemers beleidsvoorstellen voor Johannesburg. Dit symposium was eveneens de gelegenheid voor de FRDO om zijn advies voor te stellen aan premier Verhofstadt ter voorbereiding van de wereldtop met tien beleidsvoorstellen voor de regering. Van dit symposium werd verslag opgemaakt.

Ronde Tafels

Tijdens het symposium van 2001, reeds eerder besproken, werden sommige reclamevormen en marketing van producten beschouwd als hinderpalen in een duurzaam ontwikkelingsbeleid. Vaak is het immers zo dat productbeleid van fabrikanten en de reclame waarin deze tot uiting komt, waarden vertolken die ingaan tegen de doelstellingen van duurzame ontwikkeling. Om dit thema te bespreken, heeft de FRDO op 27 maart 2002 een ronde tafel georganiseerd met een vijftigtal actoren van de reclamesector (reclameagentschappen, adverteerders, media, overheidsinstellingen), of vanuit de duurzame ontwikkelingshoek. Deze samenkomst diende als eerste ontmoeting tussen deze actoren, en ook om de reclame- en marketingmechanismen beter te begrijpen in relatie met de doelstellingen van duurzame ontwikkeling, en tenslotte om de belangrijkste punten van overeenkomst en verschil te identificeren tussen de twee werelden.

Op 10 juni 2002 organiseerde de FRDO, op initiatief van de Staatssecretaris voor Energie en Duurzame Ontwikkeling, Olivier Deleuze, een ronde tafel om de balans op te maken van het verloop van de onderhandelingen ter voorbereiding van de Top, meerbepaald van de uitkomst van de vierde bijeenkomst van de *Preparatory Committee for the Summit*, Prepom IV (Bali, 27/5-7/6/2003). Deze bijeenkomst liet de gelegenheid voor een debat met de vertegenwoordigers van de grote maatschappelijke organisaties en voor een uitwisseling van de verschillende zienswijzen en prioriteiten.

De FRDO heeft meegewerkt aan drie ronde tafels georganiseerd door Minister Neyts in het kader van de *Doha Development Agenda* van de Wereldhandelsorganisatie (WHO). Voor de eerste rondetafel, van 13 maart, heeft de minister de leden van de raad uitgenodigd om de procedure van consultatie met de civiele samenleving te bespreken, die zal worden gevolgd tijdens de onderhandelingen van de *Doha Development Agenda*. De tweede ronde tafel van 5 juli besprak de onderhandelingen over de handel in diensten (*General Agreement on Trade in Services – GATS*) en de toegang tot medicijnen (in het kader van de Overeenkomst over de *TRIPs – Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights*). De laatste ronde tafel had plaats op 14 november en ging over de voorbereiding van de maatschappelijke deelneming aan de internationale Conferentie over de mondialisering georganiseerd door premier Verhofstadt.

Ontmoeting Global Compact

In het kader van de lancering in de Benelux van *Global Compact* organiseerde de FRDO op 25 november 2002, in samenwerking met het bureau van de Verenigde Naties in Brussel, een ontmoeting tussen de leden van de raad en de heer Anton Stadler, vertegenwoordiger van *Global Compact*. *Global Compact* brengt ondernemingen, agentschappen van de VN en vertegenwoordigers van de civiele samenleving samen om te werken rond verantwoord ondernemen. Ondernemingen die aan dit initiatief willen deelnemen moeten negen principes met betrekking tot de mensenrechten, arbeid en milieu respecteren. Het doel van deze ontmoeting was om dit initiatief van de VN voor te stellen en om de heer Stadler de mogelijkheid te bieden te debatteren met vertegenwoordigers van de civiele samenleving.

Nieuwsbrief

De FRDO publiceerde in 2002 4 nummers van de driemaandelijke nieuwsbrief *FRDO-Info*. De verschijningsdata waren maart, juni, september en december. Elk nummer brengt informatie over initiatieven en producten van de raad, zoals adviezen, forumactiviteiten en publicaties.

Het nummer van maart 2002 bevatte onder andere een verslag van de algemene vergadering van februari 2002. Tijdens die vergadering gaven de ministers die advies hadden gevraagd aan de raad toelichting bij de opvolging van deze adviezen. Deze recente maar belangrijke traditie laat de raad toe zijn invloed op het beleid beter in te schatten.

De info van juni 2002 was gewijd aan het verslag van het symposium over duurzame productie en consumptie dat de raad organiseerde in april 2002 (zie verder). Het nummer stelde ook de tien prioriteiten van de raad voor die de regering in Johannesburg zou moeten verdedigen.

Het volgende nummer (september 2002) stelde de resultaten van de tweede draagvlakenquête duurzame ontwikkeling voor. Deze enquête werd uitgevoerd in opdracht van de FRDO. Daarnaast besprak deze Info twee belangrijke adviezen die de raad had goedgekeurd. Het ging om het advies over de hoofdlijnen van het Federaal richtplan productbeleid en milieu en over het tweede advies ter voorbereiding van de Wereldtop over duurzame ontwikkeling in Johannesburg.

Het laatste nummer tenslotte (december 2002) komt terug op de Wereldtop en stelt het advies van de raad over de opvolging van deze Top voor. Dit advies bevat een paar tientallen acties die door de regering zouden moeten ondernomen worden voor het einde van de legislatuur.

Het blad verschijnt op vier bladzijden A4. Het bestaat in het Nederlands en het Frans en het wordt gratis verspreid op ongeveer 750 exemplaren in beide talen.

Website

Dit jaar werd de website (<http://www.frdo-cfdd.be>) verrijkt met een aantal nieuwe elementen. Hij bevat nu een rubriek 'werkgroepen', die de bezoekers een beeld geeft van de activiteiten van de verschillende werkgroepen. De website bevat sinds dit jaar ook een zoekrobot, om een bezoek te vergemakkelijken. Voor, tijdens en ook nu nog biedt de website links naar de belangrijkste documenten in het kader van de Wereldtop duurzame ontwikkeling. Het tellersysteem werd aangepast. De FRDO heeft nu een beter beeld van het aantal bezoekers doordat de bezoeken door het secretariaat van de raad niet meer worden meegeteld. Het aantal bezoekers in 2002 is verhoogd tot een dagelijks gemiddelde van 80 bezoekers (per maand bereiken we een gemiddelde van 1800 bezoeken).

Billy Globe

Deze website werd opgericht ter ondersteuning van de publieke consultatie over het voorontwerp van het eerste Federaal plan inzake duurzame ontwikkeling (februari, maart 2001). In mei 2001 werd ze opnieuw, onder een andere vorm, gelanceerd. Billy Globe is een educatieve, tweetalige website over duurzame ontwikkeling die zich richt tot de doorsnee-burger.

De website legt uit wat duurzame ontwikkeling betekent en wil aantonen dat iedereen er kan en moet aan meewerken. Billy Globe is gericht op een ruim publiek, met in het bijzonder aandacht voor jongeren en leraars. In het kader van de Wereldtop van Johannesburg bood de site een aantal interessante dossiers en interviews met bekende politieke figuren en met bekende mensen uit de civiele samenleving die zich inzetten voor duurzame ontwikkeling. In 2002 steeg het aantal bezoekers tot een gemiddelde van 10.000 per maand.

Pers

De FRDO legt steeds meer nadruk op een goede communicatie. De raad verstuurt persberichten na elke algemene vergadering met daarin een korte toelichting bij de goedgekeurde adviezen. De raad verstuurt ook persberichten om symposia aan te kondigen en om de pers op die symposia uit te nodigen. De belangstelling van de pers voor de activiteiten van de raad nam dan ook toe doorheen het afgelopen jaar.

In 2002 organiseerde de raad twee persconferenties. De eerste vond plaats op 8 februari 2002 en had als titel 'Rio+10: tien jaar raden duurzame ontwikkeling in België en voorbereiding van de Wereldtop van Johannesburg'. De conferentie had o.a. als doel de pers te informeren over de initiatieven van de raad naar aanloop van de Wereldtop. Meer dan 15 journalisten woonden de persconferentie bij, o.a. het *Agentschap Belga*, *VRT*, *RTL TVI*, *Canal Z*, *Le Soir*, *De Standaard*, *Het Laatste Nieuws*, *Europe Info Service*, *De Bond...*

De tweede persconferentie vond plaats op 27 juni 2002 en stelde de resultaten van de tweede Draagvlakenquête duurzame ontwikkeling 2002 voor. Deze enquête gebeurde in opdracht van de FRDO door twee onderzoeksinstituten: één van de Universiteit libre de Bruxelles (ULB) en de andere van de Katholieke Universiteit Leuven (KUL). *Le Soir*, *De Morgen*, *De Standaard* waren aanwezig. Er verschenen artikels over de resultaten van de enquête in *De Morgen*, *De Standaard*, *l'Echo* et *le Soir*.

De pers volgde ook van dichtbij het door de raad georganiseerde symposium van 24 april 2002. Het symposium 'Duurzame productie en consumptie: een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid' kaderde binnen de Wereldtop over duurzame ontwikkeling (zie verder). *VRT*, *VTM*, *RTBF radio*, *het Agentschap Belga*, *Le Soir*, *La Libre Belgique* en *De Standaard*, waren o.a. aanwezig op het symposium. *Le Soir*, bijvoorbeeld, publiceerde na het symposium een interessant artikel over het advies van de FRDO ter voorbereiding van Johannesburg. Dit advies bevatte tien prioriteiten die de regering volgens de raad zou moeten verdedigen.

Voorzitter van de raad Theo Rombouts en secretaris Jan De Smedt werden dit jaar verschillende malen door de pers geïnterviewd, namelijk door *De Morgen*, *de VRT-radio* en *de RTBF radio*.

De FRDO heeft dus duidelijk zijn communicatiebeleid verbeterd en kon dit jaar meer interesse wekken bij de pers. Om verder de ingeslagen weg te bewandelen, besliste de FRDO om vanaf 2003 een beroep te doen op een communicatiebureau.

2.6. Onderzoek en studies

Drie jaar na de eerste draagvlakenquête duurzame ontwikkeling in België, financierde de raad in 2002 een tweede enquête. Deze werd uitgevoerd door dezelfde onderzoeksinstituten (ULB en K.U. Leuven).

De tweede draagvlakenquête verschilt op twee punten van de eerste enquête uit 1999. Enerzijds werd de bevolking over meer thema's ondervraagd. Naast vragen over het milieu en de derde wereld, kwamen dit jaar ook consumptie, armoede en werkloosheid en participatie aan bod. Anderzijds werd er ook een kwalitatief luik toegevoegd aan de kwantitatieve enquête (452 bruikbare telefonische interviews). In het kwalitatieve deel werden 54 sleutelfiguren en opinieleiders uit verschillende sectoren zeer diepgaand ondervraagd over hun visie op duurzame ontwikkeling.

De resultaten van de enquête zijn beschikbaar op de website van de raad.

2.7. Vertegenwoordiging en contacten

Contacten met het parlement

Ter opvolging van het Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling 2000-2004 (punt 773), werd het secretariaat en enkele leden van de raad uitgenodigd in de *Senaat* en vervolgens in de *Kamer* voor een debat over "Vooruitzichten inzake duurzame ontwikkeling". Het debat in de *Senaat* was georganiseerd door de Commissie Financiën en Economische Zaken en de Commissie Sociale Zaken en vond plaats op 20 maart. De voorzitter van de raad, de heer Rombouts, heeft er de rol en de activiteiten van de raad toegelicht, evenals de evaluatie door de FRDO van de wet van 5 mei 1997 betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling. Hij heeft eveneens de internationale situatie toegelicht, meer bepaald de Europese strategie inzake duurzame ontwikkeling en de Wereldtop van Johannesburg. In de *Kamer* had het debat plaats op 26 april in de Commissie Financiën en Economische Aangelegenheden.

De deelnemende leden voor de FRDO die het woord hebben genomen, waren: Dhr. Theo Rombouts (voorzitter), Mme Thérèse Snoy (Inter-environnement Wallonie, IEW), Mme Lut Slabbinck (Algemeen Christelijk Vakverbond, ACV), Mme Isabelle Chaput (Fédération des entreprises de Belgique, FEB), prof. Jean-Pascal van Ypersele (Université catholique de Louvain, UCL). Premier Verhofstadt en Staatssecretaris voor Energie en duurzame ontwikkeling, Olivier Deleuze namen eveneens deel aan het debat.

Op 3 juli 2002 heeft de Interparlementaire Unie, Belgische Groep, een seminarie georganiseerd over de voorbereiding van de Wereldtop over duurzame ontwikkeling in Johannesburg. Als inleiding gaf de voorzitter van de raad, de heer Rombouts, een beknopt overzicht van de grote lijnen van de adviezen van de raad over de top. De heer Sleeuwagen, reizend ambassadeur voor leefmilieu en duurzame ontwikkeling, heeft het voorbereidingsproces van de top op nationaal en internationaal niveau toegelicht. Twee leden van de raad, mevr. Thérèse Snoy – Inter-environnement Wallonie - en dhr Geert Fremout – VODO – hebben tenslotte gereageerd op de verschillende tussenkomsten en de standpunten van de ngo's benadrukt. Om het seminarie af te ronden, was er een gedachtewisseling tussen de parlementsleden en de sprekers.

Op internationaal vlak

Een lid van de raad, prof. Han Verschure heeft deelgenomen aan Forum 2002 van de OESO. Het thema van dit forum was "De grote inzet: veiligheid, gelijkheid, onderwijs en groei" en vond plaats in Parijs van 13 tot 15 mei.

De FRDO heeft deelgenomen aan de Wereldtop voor Duurzame Ontwikkeling te Johannesburg van 26 augustus tot 4 september 2002. De raad heeft eveneens deelgenomen aan de voorbereidende vergaderingen van de Top, georganiseerd door de Commissie voor Duurzame Ontwikkeling van de Verenigde Naties (CSD), Prepcoms genoemd (*preparatory committees*):

- De CSD heeft een eerste keer vergaderd als prepcom van 30 april tot 2 mei 2001.
- Prepcom 2 had plaats van 28 januari tot 8 februari 2002 te New York.
- Aan prepcom 3 heeft dhr Bart Bode (Broederlijk Delen en lid van de FRDO) deelgenomen in New York, van 25 maart tot 5 april.
- Aan de laatste prepcom, georganiseerd als ministeriële conferentie te Bali van 27 mei tot 7 juni, namen volgende leden van de FRDO deel: dhr Jan De Smedt (secretariaat), dhr. Bart Bode (Broederlijk Delen), dhr. Roland Moreau (Greenpeace) en dhr. Geert Fremout (Vlaams Overleg Duurzame Ontwikkeling, VODO).

Aan de Wereldtop nam een grote delegatie van de FRDO deel: dhr. Theo Rombouts (voorzitter FRDO), dhr. Jan De Smedt (secretaris FRDO), dhr. Bart Bode (Broederlijk Delen), dhr. Roland Moreau (Greenpeace), dhr. Geert Fremout (Vlaams Overleg Duurzame Ontwikkeling, VODO), mevr. Thérèse Snoy (Inter-environnement Wallonie, IEW), mevr. Anne Panneels (Fédération générale du Travail de Belgique, FGTB), dhr. Claude Klein (Fédichem), prof. Edwin Zaccà (Université libre de Bruxelles, ULB), prof. Luc Hens (Vlaams Universiteit Brussel, VUB). Prins Filip, erevoorzitter van de raad, was eveneens aanwezig op de Wereldtop. Een verslag van deze Top is beschikbaar op het secretariaat van de FRDO.

Internationaal netwerk van Raden Duurzame Ontwikkeling

In rand van de Top heeft de FRDO op 2 september in samenwerking met The Earth Council, een internationale ngo met basis in Costa Rica, een internationale ontmoeting georganiseerd met de nationale raden voor duurzame ontwikkeling. Het thema op de agenda was « *Mainstreaming Multi-Stakeholder Participation : The NCSD Agenda Beyond Johannesburg* ». Prins Filip heeft er een uiteenzetting gegeven over het belang van participatie en het betrekken van de burgers en maatschappelijke organisaties in het beleid inzake duurzame ontwikkeling.

Jan De Smedt heeft deelgenomen aan de jaarlijkse vergadering van de European Environmental Advisory Councils (EEAC) die plaatsvond van 16 tot 19 oktober te Kilkenny. De FRDO is waarnemend lid van de EEAC. Op voorstel van de FRDO werd in Kilkenny beslist om een werkgroep "duurzame ontwikkeling" op te richten. De FRDO heeft vervolgens op 10 december 2002 een eerste bijeenkomst van deze werkgroep gehouden met de vertegenwoordigers van enkele raden inzake duurzame ontwikkeling of inzake leefmilieu. Waren aanwezig: België (FRDO en Minaraad), Duitsland, Frankrijk, Wales, Ierland, Groot-Brittannië, Portugal, Letland en Litouwen. Deze bijeenkomst heeft geresulteerd in enkele aanbevelingen aan de Europese Unie ter voorbereiding van de Lentetop 2003: *Recommendations from the Sustainable Development Working Group of the network of the European Environmental Advisory Councils (EEAC) offered as a contribution to the post-Johannesburg review of the European Sustainable Development Strategy to be undertaken for the EU Spring Council 2003.*

Op nationaal vlak

Op het nationale vlak wordt het secretariaat steeds uitgenodigd als waarnemer op het Coördinatiecomité van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (dienst P60) dat de vergaderingen van de CSD voorbereidt, en dit jaar eveneens de deelneming en de Belgische standpunten voor de Wereldtop Duurzame Ontwikkeling van Johannesburg. Het secretariaat wordt eveneens uitgenodigd op het Coördinatiecomité Internationaal Milieubeleid (CCIM) van de Federale Diensten voor het Leefmilieu, en op de stuurgroep "Biodiversiteitsverdrag" (werkgroep van CCIM).

Sinds maart 2002 zetelt professor Marie-Paule Kestemont, wetenschappelijk raadgever bij de FRDO, in het Comité voor een sociaal verantwoordelijke productie.

Jan De Smedt (secretariaat) heeft als spreker deelgenomen aan een studienamiddag van de Mina-raad over de opvolging van de Wereldtop van Johannesburg op 16 september 2002. Hij heeft er de resultaten van Johannesburg geëvalueerd, de institutionele stand van zaken inzake duurzame ontwikkeling in België toegelicht en kanttekeningen gemaakt bij participatie, communicatie, de rol van het beleid en van maatschappelijke doelgroepen.

Op 26 november 2002 hebben enkele leden van het secretariaat en de FRDO deelgenomen aan de tweede internationale conferentie georganiseerd door premier Verhofstadt over de mondialisering "The Road to Cancun".

Naargelang het thema en de beschikbare middelen, neemt het personeel van het secretariaat eveneens deel aan conferenties, studiedagen, seminaries en fora, in België en in het buitenland. Een overzicht van deze activiteiten is beschikbaar op het secretariaat.

2.8. Secretariaat

Taken

Het secretariaat is verantwoordelijk voor:

- ◇ het opstellen van ontwerpen van advies op basis van de bespreking in de werkgroepen;
- ◇ de organisatie van de vergaderingen: de algemene vergaderingen, de bijeenkomsten van het bureau en van de verschillende werkgroepen, rondetafels en symposia georganiseerd door de FRDO;
- ◇ het notuleren van de vergaderingen: de algemene vergaderingen, de bijeenkomsten van het bureau en van de verschillende werkgroepen, rondetafels en symposia;
- ◇ de organisatie van persconferenties en het opstellen van persberichten;
- ◇ de redactie (vier maal per jaar) van een nieuwsbrief FRDO-Info;
- ◇ de samenstelling en het voortdurend updaten van de website van de raad;
- ◇ de contacten met het expertencomité van de website Billy Globe;
- ◇ het opstellen van het jaarlijks activiteitenverslag en het financieel verslag;
- ◇ het beheer, onder de verantwoordelijkheid van het bureau;

- ◇ het bijwonen van conferenties over duurzame ontwikkeling in België en in het buitenland, en het opstellen van de verslagen ten behoeve van de leden;
- ◇ het verzamelen van de nodige documentatie voor de werkgroepen;
- ◇ het vertalen van documenten;
- ◇ de boekhouding;
- ◇ het onthaal;
- ◇ de administratie.

Samenstelling en taakverdeling

Het secretariaat was in 2002 als volgt samengesteld:

- ◇ Jan De Smedt, permanent secretaris (NL), licentiaat sociologie: hoofdverantwoordelijke voor de algemene leiding van de werkzaamheden van het secretariaat, voor de externe vertegenwoordiging en de communicatie;
- ◇ Catherine Mertens, permanent secretaris (FR), licentiate biologie: verantwoordelijke voor de administratieve organisatie van het secretariaat, het beheer van de financiën en opmaak van het budget, wetenschappelijk medewerker van de werkgroep sensibilisatie en communicatie, verslaggever van statutaire vergaderingen;
- ◇ Marc Depoortere, wetenschappelijk medewerker (FR), burgerlijk ingenieur natuurkunde: wetenschappelijk medewerker van de werkgroep energie en klimaat en van de werkgroep wetenschappelijk onderzoek;
- ◇ Nathalie Maelfait, wetenschappelijk medewerkster (NL), licentiate antropologie: wetenschappelijk medewerkster van de werkgroep duurzaamheidsstrategieën, verantwoordelijke voor het beheer van de website en voor de redactie van de nieuwsbrief;
- ◇ Stefanie Hugelier, wetenschappelijk medewerkster (NL), licentiate rechten: wetenschappelijk medewerkster van de werkgroep productnormen;
- ◇ Karima Saqui, wetenschappelijk medewerkster (FR), licentiate rechten: wetenschappelijk medewerkster van de werkgroep internationale betrekkingen en verantwoordelijke voor de pers;
- ◇ Ingrid Emmery, directiesecretaresse (NL);
- ◇ Jean-Pierre Peetermans, boekhouder (NL).

3. Financieel verslag

De FRDO beschikt over een dotatie uit de federale begroting, in gelijke delen aangerekend op de kredieten van sociale zaken, volksgezondheid en leefmilieu, van de diensten van de eerste minister en van ontwikkelingssamenwerking. In 2002 steeg deze dotatie tot 193.350 euro, zijnde 64.450 euro van elk van de drie departementen. Staatssecretaris voor duurzame ontwikkeling, Olivier Deleuze kende sinds 2001 een budget van 123.945 euro toe aan de raad.

De raad beschikte dus begin 2002 over een budget van 317.300 euro. Het oorspronkelijke budget voor de werkingskosten steeg tot 303.000 euro, waarvan 293.000 voor de werking van de raad en 10.000 voor de informatica. Wegens de aanpassing van het budget, werd 11.000 euro afgetrokken van de werkingskosten.

Om het beheer van het personeel te vergemakkelijken besloten de beleidsverantwoordelijken om alle dossiers samen te brengen bij het ministerie van sociale zaken, volksgezondheid en leefmilieu.

Hiermee samengaand besloot het bureau van de FRDO op basis van de programmawet van 30 december 2001 en op basis van een politiek akkoord tussen de verschillende betrokken kabinetten, de personeelsleden van het secretariaat een loonsverhoging te geven opdat hun wedde zou kunnen gelijkgesteld worden aan die van de Nationale arbeidsraad en de Centrale raad voor het bedrijfsleven. Momenteel zijn er besprekingen aan de gang over een koninklijk besluit dat de uitvoering van deze beslissing moet mogelijk maken. Tot 1 oktober 2002 werden de leden van het secretariaat van de FRDO direct betaald met het budget van de drie voorgedijdepartementen. Daarna werden de twee wetenschappelijke medewerkers die betaald werden met het budget van DWTC overgezet naar het ministerie van sociale zaken, volksgezondheid en leefmilieu. De drie medewerkers die betaald werden door het ministerie van buitenlandse zaken werden nog niet getransfereerd.

De loonsverhogingen, die zouden moeten worden betaald vanaf 1 oktober 2002, vallen onder het werkingsbudget van de FRDO. Voor 2002 werd dus 7000 euro getransfereerd op een BA 11.04 van het ministerie van sociale zaken, volksgezondheid en leefmilieu.

Het beschikbare budget voor de raad in 2002 bedroeg dus 285.00 euro voor de werkingskosten (algemeen en informatica) en 14.000 euro voor investeringen (meubels en informatica-uitrusting) (zie tabel 1).

Tabel 2 geeft in detail de uitgaven voor 2002. De belangrijkste uitgave voor dit jaar is het presentiegeld (41.374,60 euro, op 1.1): er waren dit jaar veel werkgroepvergaderingen tengevolge van het grote aantal adviesvragen (zie hoofdstuk 2.4). De uitgavenpost 'vertalingen' toont de zelfde trend (30.022,73 euro op 3.17). Andere belangrijke uitgavenposten:

'Onderzoek' (31.047 euro, op 4.4): het gaat om een onderzoek in opdracht van de raad, op initiatief van de werkgroep wetenschappelijk onderzoek over indicatoren en participatieve processen;

'Deelname aan conferenties' (26.800 euro, 1.2): verschillende leden van de raad, waaronder de voorzitter en één van de secretarissen, namen deel aan de Wereldtop over duurzame ontwikkeling in Johannesburg;

'Studiedagen' (22.796,01 euro, 4.2): zie hoofdstuk 2.5

De inkomsten uit studiedagen stegen tot 1.572,39 euro. Deze werden uitsluitend aangewend voor facturen voor kleine bedragen voor de symposia, en werden reeds afgetrokken van de uitgaven.

De raad heeft dit jaar 11.626,22 euro geïnvesteerd in informatica-uitrusting (8).

Het saldo voor 2002 bedraagt + 14.327,16 euro.

Tabel 1. Basisallocaties begroting 2002, in EURO

code	Omschrijving	bedrag	rubriek tabel 2
58.21.12.01.11	werking niet-informatica	275.000	1+2+3+4+5
58.21.12.04.34	werking informatica	10.000	6
58.21.74.01.03	Investerings niet-informatica	2.000	7
58.21.74.04.06	investerings informatica	12.000	8

Tabel 2. Uitgaven FRDO 2002, in EURO

	begroting	uitgaven	saldo
A. Werking			
1. Vergoedingen			
1.1. presentiegeld en reiskosten	48.320,70	41.374,60	
1.2. deelname conferenties	31.184,03	26.800,00	
1.3. vergoedingen deskundigen werkgroepen	4.956,97	5.522,35	
Totaal 1	84.461,70	73.696,95	10.764,75
2. Lokalen secretariaat			
2.1. onderhoud lokalen	11.155,21	9.322,28	
2.2. behandeling vloer	1.983,15	994,00	
2.3. huurlasten	12.642,57	19.808,59	
2.4. elektriciteit	2.478,93	1.689,03	
Totaal 2	28.259,86	31.813,90	- 3.554,04
3. Goederen en diensten			
3.1. contracten (brandblusapparaten, hygiëne)	2.974,72	3.119,00	
3.2. cafetaria, recepties, alg. vergaderingen	4.957,87	6.240,23	
3.3. contracten leasing (fotokopie, fax, water)	8.676,27	9.780,00	
3.4. kantoorbehoeften	2.478,94	2.768,54	
3.5. kleine uitgaven (kassa)	1.735,25	2.527,00	
3.6. frankering	3.718,40	3.908,00	
3.7. papier	1.487,36	752,60	
3.8. drukken papier, omslagen...	2.478,94	2.697,12	
3.9. telefoon, fax, internet, abonnementen	7.436,81	10.276,56	
3.10. aankoop boeken, publicaties	1.983,15	3.427,30	
3.11. maaltijdcheques	13.882,04	8.784,67	
3.12. opleidingen	4.957,87	0	
3.13. vertalingen	19.831,48	30.022,73	
3.14. aanwerving: selectieproef	2.478,93	0	
Totaal 3	79.078,03	84.303,75	- 5.525,72
4. Acties sensibilisatie en communicatie			
4.1. frdo info	14.873,60	14.640,29	
4.2. studiedagen	63.368,87	22.796,01	
4.3. persconferenties	2.478,94	1.273,14	
4.4. onderzoek	0	31.047,00	
Totaal 4	80.721,41	69.756,44	10.964,97
5. Financiële bijdragen			
5.1. bijdrage EEAC	2.479,00	2.500,00	
Totaal 5	2.479,00	2.500,00	- 21,00
Totaal 1+2+3+4+5	275.000,00	262.071,04	12.928,96
6. Informatica			
6.1. onderhoud, klein materieel	6.207,23	6.150,00	
6.2. opleidingen	3.792,77	3.398,00	
Totaal 6	10.000,00	9.548,00	452,00
Totaal A=1+2+3+4+5+6	285.000,00	271.619,04	13.380,96
B. Investerings			
7. Investerings niet-informatica			
7.1. GSM	247,89	187,99	
7.2. tafel voor laptop	0	527,56	
7.3. zonnepanelen	991,57	1.187,03	
7.4. 1 bureaustoel	371,84	0	

	begroting	uitgaven	saldo
7.5. reserve	388,70	0	
Totaal 7	2.000,00	1.902,58	97,42
8. Investerings informatica			
8.1. klein materieel	2.000,00	0	
8.2. kabels	1.239,47	0	
8.3. modems	500,00	203,00	
8.4. server	4.957,87	9.713,54	
8.5. 1 PC	1.487,36	1.709,68	
8.6. reserve	1.815,30	0	
Totaal 8	12.000,00	11.626,22	373,78
Totaal B= 7+8	14.000,00	13.528,80	471,20
ALGEMEEN TOTAAL	299.000,00	285.147,84	13.852,16

Bijlagen

Bijlage 1. Ledenlijst 2002

Zijne Koninklijke Hoogheid Prins FILIP (erevoorzitter)

38 stemgerechtigde leden

- De heer Bart BODE (Broederlijk delen)
- Mevrouw Claire BOSCH, (FEVIA)
- Monsieur Arthur BODSON (vice-président)
- Madame Isabelle CHAPUT (Fédération des Entreprises de Belgique, FEB)
- Mevrouw An CLIQUET (Birdlife Belgium) vervangen door Mevr. Valérie Kochuyt
- Mevrouw Hilde DE BUCK (Electrabel)
- Monsieur Geoffroy DE SCHUTTER (Inter-Environnement Bruxelles, IEB)
- Monsieur Bernard DECOCK (Fédération des Entreprises de Belgique, FEB)
- Madame Irène DEKELPER (Centrale Générale des Syndicats Libérales, (ACLVB/CGSLB)
- Madame Sophie ENGLEBIENNE (Oxfam-Solidarité)
- De heer Geert FREMOUT (Vlaams Overleg Duurzame Ontwikkeling, VODO)
- Professor Luc HENS (Vrije Universiteit Brussel, VUB)
- De heer Claude KLEIN (Federatie van de Chemische Industrie van België, Fedichem)
- ... (Union des Classes moyennes)
- Professor Luc LAVRYSEN (Universiteit Gent, UG)
- De heer Geert LEJEUNE (World Wide Fund for Nature – Belgium, WWF)
- Monsieur Bruno MELCKMANS (Fédération Générale des Travailleurs de Belgique (FGTB)
- Monsieur Roland MOREAU (Greenpeace Belgium)
- Madame Anne PANNEELS (vice-présidente)
- Madame Michèle PANS (Fédération Générale du Travail de Belgique, FGTB)
- Monsieur François PHILIPS (Fédération Générale des Travailleurs de Belgique, FGTB)
- Monsieur Marek POZNANSKI (Collectif Stratégies Alimentaires, CSA)
- Mevrouw Dominique RIGAUX (Samenwerkende Vennootschap voor Productie van Elektriciteit, SPE)
- De heer Theo ROMBOUTS (voorzitter)
- Madame Catherine ROUSSEAU (Centre de Recherche et d'Information des Organisations de Consommateurs, CRIOC)
- Mevrouw Lut SLABBINCK (Algemeen Christelijk Vakverbond van België, ACV)
- Madame Thérèse SNOY (Inter-Environnement Wallonie, IEW)
- Professeur Jean-Pierre THOME (Université de Liège, ULg)
- De heer Paul VAN CAPPELLEN (Onderzoeks- en Informatiecentrum van de Verbruikersorganisaties, OIVO)
- De heer Piet VANDEN ABEELE (De Unie van Zelfstandige Ondernemers, UNIZO)
- Mevrouw Saar VAN HAUWERMEIREN (Bond Beter Leefmilieu, BBL)
- Professeur Jean-Pascal van YPERSELE de STRIHOU (Université Catholique de Louvain, UCL)
- De heer Rudi VERHEYEN (ondervoorzitter)
- Mevrouw Han VERLEYEN (11.11.11)
- Professor Han VERSCHURE (Katholieke Universiteit Leuven, KULeuven)
- Monsieur Dominique WEERTS (Centre National de Coopération au Développement, CNCD)
- Monsieur Alain WILMART (Confédération des Syndicats Chrétiens de Belgique, CSC)
- Professeur Edwin ZACCAÏ (Université Libre de Bruxelles, ULB)

Vertegenwoordigers van de Ministers en de Staatssecretarissen

Madame Myriam BACQUELAINE (staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking toegevoegd aan de Minister van Buitenlandse Zaken, Eddy Boutmans)
 De heer Luc BAS (Vlaamse Gewest)
 Monsieur Jacques BAVEYE (minister van Financiën Didier Reynders)
 Monsieur Jacques BRASSINNE de LA BUISSIÈRE (minister van Binnenlandse Zaken Antoine Duquesne)
 Monsieur Pino CARLINO (Conseil Économique et Social de la Région Wallonne, CESRW)
 Monsieur Joseph DEJONGHE (Deutschsprachige Gemeinschaft) remplacé par M. Renaud DAELE
 De heer Frank DEMEYERE (minister van Economie en Wetenschappelijk Onderzoek, belast met het Grootstedenbeleid, Charles Picqué)
 Madame Florence DIDION (Brusselse Hoofdstedelijke Gewest)
 Monsieur Paul DROGART (minister van Ambtenarenzaken en Modernisering van de Openbare Besturen Luc Van den Bossche)
 Madame Martine GILLET (vice-eerste minister en minister van Werkgelegenheid Laurette Onkelinx)
 Monsieur Christophe KELEKOM (Communauté française)
 Monsieur Luc MABILLE (ministre des Télécommunications et des Entreprises et participations publiques Rik Daems)
 De heer Marc PALLEMAERTS (staatssecretaris voor Energie en Duurzame Ontwikkeling Olivier Deleuze)
 De heer Ivan PITTEVILS (eerste minister Guy Verhofstadt)
 Monsieur Emmanuel SÉRUSIAUX (Région wallonne)
 Madame Laurence SMETS (minister van Landsverdediging André Flahaut)
 De heer Evert MARECHAL (staatssecretaris voor Buitenlandse Handel Pierre Chevalier / staatssecretaris Annemie Neyts)
 De heer Michiel VANDENBUSSCHE (vice-eerste minister en minister van Begroting, Maatschappelijke Integratie en Sociale Economie Johan Vande Lanotte)
 De heer Jan VANDERHAEGHE (minister van Justitie Marc Verwilghen)
 Mevrouw Inès VERLEYE (minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu Jef Tavernier)
 Monsieur Bruno VALETTE (vice-eerste minister en minister van Mobiliteit en Vervoer Isabelle Durant)
 ... (minister van Sociale Zaken en Pensioenen Frank Vandenbroucke)
 ... (Vlaamse Gemeenschap)

Andere waarnemers

Monsieur Henri BERNARD (Comité National de l'Energie)
 Monsieur John CORNET d'ELZIUS (raadgever van Prins Filip)
 Monsieur Jacques DE BRAKELEER (Conseil Wallon de l'Environnement pour le Développement Durable, CWEDD)
 Mevrouw Patricia FOSCOLO (Conseil de l'Environnement de la Région Bruxelles-Capitale)
 De heer Chris FRANZEN (Economische en Sociale Raad voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest)
 Madame Nadine GOUZÉE (Bureau Fédéral du Plan)
 Madame Marie-Paule KESTEMONT (Université Catholique de Louvain, UCL)
 Monsieur J. LABBAR (Conseil Economique et Social de la Région de Bruxelles-Capitale)
 Madame Jacqueline MILLER (Bureau Européen de l'Environnement, BEE)
 Madame Delphine MISONNE (Centre de droit de l'environnement, FUSL)
 De heer Kris PEETERS (Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen, SERV)
 Monsieur Robert TOLLET (Conseil Central de l'Economie, CCE)
 De heer Jan VERHEEKE (Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen, MiNa-raad)
 De heer Willy WEYNS (Bond Beter Leefmilieu, BBL)

Bijlage 2. Aanwezigheid op de algemene vergaderingen**Stemgerechtigde leden**

	19/02	16/04	18/06	15/10	17/12
x = aanwezig, - = verontschuldigd, 0 = afwezig en niet verontschuldigd, ... = lid niet aangeduid					
Voorzitter en ondervoorzitters					
Rombouts Theo	x	x	x	x	x
Panneels Anne	x	x	-	x	x
Verheyen Rudi	x	x	x	x	x
Bodson Arthur	-	x	-	-	-
NGO milieu					
Cliquet An/Valérie Kochuyt	x	x	-	x	x
De Schutter Geoffroy	x	-	x	0	x
Lejeune Geert	0	0	-	-	-
Moreau Roland	x	x	x	x	-
Snoy Thérèse /...	x	x	x	x	...
Van Hauwermeiren Saar	-	x	x	x	x
NGO ontwikkeling					
Bode Bart	x	x	x	x	x
Englebienne Sophie	0	-	-	x	x
Fremout Geert	x	x	x	x	x
Poznanski Marek	0	x	0	0	0
Verleyen Han	0	-	0	x	-
Weerts Dominique	0	0	0	0	0
NGO verbruikers					
Rousseau Catherine	x	x	x	x	x
Van Cappellen Paul	x	x	-	-	-
werknemersorganisaties					
Dekelper Irène	-	-	-	x	-
Philips François	-	0	-	-	0
Melckmans Bruno	x	x	x	x	x
Slabbinck Lut/...	-	x	x
Pans Michèle/...	x	x	x

x = aanwezig, - = verontschuldigd, 0 = afwezig en niet verontschuldigd, ... = lid niet aangeduid					
	19/02	16/04	18/06	15/10	17/12
Wilmart Alain	x	x	-	x	-
werkgeversorganisaties					
Bosch Claire	0	x	x	x	-
Chaput Isabelle	x	x	x	-	x
Decock Bernard	0	-	0	0	0
Klein Claude	-	x	x	x	x
Lacroix Barbara/...	x	x	0
Vanden Abeele Piet	x	x	x	x	x
energieproducenten					
Rigaux Dominique	x	x	-	x	x
De Buck Hilde	x	0	x	x	x
wetenschappelijke milieus					
Hens Luc	x	x	x	x	x
Lavrysen Luc	x	x	x	x	x
Thomé Jean-Pierre	-	-	-	0	-
van Ypersele de Strihou Jean-Pascal	x	x	x	-	x
Verschure Han	x	x	x	x	x
Zaccaï Edwin	x	x	x	-	-

Waarnemers

x = aanwezig, - = verontschuldigd, 0 = afwezig en niet verontschuldigd, ... = lid niet aangeduid					
	19/02	16/04	18/06	15/10	17/12
federale regering					
Bacquelaine Myriam	x	0	0	0	0
Baveye Jacques	0	0	0	0	0
Brassinne de La Buissière Jacques	0	0	0	0	0
De Laporte Jozef	0	0	0	0	0
Demeyere Frank	-	x	x	-	-
Drogart Paul	-	-	-	0	-

x = aanwezig, - = verontschuldigd, 0 = afwezig en niet verontschuldigd, ... = lid niet aangeduid					
	19/02	16/04	18/06	15/10	17/12
Ghekiere Dany	0	0
Gillet Martine	0	0	0	0	0
Mabille Luc	x	0	0	0	0
Pallemaerts Marc	x	0	0	0	x
Pittevils Ivan	0	x	0	0	0
Maréchal Evert	0	x	0	0	x
Vandenbussche Michiel	x	x	x	0	0
Vanderhaeghe Jan	0	0	0	0	0
Verleye Inès/Lenaerts Ulrik	0	0	0	0	x
Valette Bruno	x	0	0
...
gewest- en gemeenschapsregeringen					
Bas Luc	x	x	x	x	x
Dejonghe Joseph/Daele Renaud	x	x	-	...	-
Didion Florence	0	0	0	0	0
Kelekom Christophe	0	0	0	0	0
Sérusiaux Emmanuel	0	0	0	0	0
...
wetenschappelijke raadgevers					
Kestemont Marie-Paul	...	x	x	x	x
Miller Jacqueline	...	x	-	x	x
Misonne Delphine	...	x	x	x	x
Weyns Willy	...	0	x	x	-
andere waarnemers					
Henri Bernard	0	0	0	0	0
Champagne Jean-Claude	0	0	0	0	0
De Brakeleer Jacques	0	0	0	0	0
Foscolo Patricia	0	0	0	0	0
Franzen Chris.	0	0	0	0	0
Gillet Roland	0	0	0	0	0
Labbar J.	0	0	0	0	0
Peeters Kris	0	0	0	0	0

x = aanwezig, - = verontschuldigd, 0 = afwezig en niet verontschuldigd, ... = lid niet aangeduid					
	19/02	16/04	18/06	15/10	17/12
Tollet Robert	0	0	0	0	0
Verheeke Jan	0	0	-	-	-
Cornet d'Elzius John	-	-	-	-	x
Gouzée Nadine	0	0	x	0	x
Cornet d'Elzius John	-	-	x	-	x
Verheeke Jan	0	0	0	0	0
Gouzée Nadine	x	0	x	x	0

Bijlage 3. Deelname aan de werkgroepen in 2002 (93 vergaderingen, 890 deelnemers)

De zeven werkgroepen van de FRDO

SC = sensibilisatie en communicatie

BB = biodiversiteit en bossen

EK = energie en klimaat

PN = productnormen

DS = Duurzaamheidsstrategieën

WO = wetenschappelijk onderzoek duurzame ontwikkeling

IB = internationale betrekkingen

werkgroepen	SC	BB	EK	PN	DS	WO	IB	Totaal 2002	Gemid. 2002
Aantal Vergaderingen	10	0	18	22	14	13	16	93	
1. Stemgerechtigde leden (en hun plaatsvervangers)									Gemid. Per verg.
NGO/ Leefmilieu	18	0	49	49	25	9	6	156	1,68
NGO/ Ontwikkeling	14	0	31	15	25	11	50	146	1,57
NGO/ Verbruikers (*)	9	0	0	9	2	1	3	24	0,26
Org. Werkgevers	9	0	42	72	12	11	14	160	1,72
Org. Werknemers	8	0	12	15	17	4	10	66	0,71
Energieproducenten (*)	0	0	17	3	0	0	0	20	0,22
Wetenschap. Milieus	2	0	30	27	13	21	32	125	1,34
Totaal 1	60	0	181	190	94	57	115	697	7,49
2. Niet stemgerechtigde leden (en hun plaatsvervangers)									
Overheid	4	0	38	15	14	22	17	110	1,18
Wetens. Raadgevers	0	0	0	22	17	3	0	42	0,45
Totaal 2	4	0	38	37	31	25	17	152	1,63
Experts	21	0	4	4	3	6	3	41	0,44
Algemeen Totaal	85	0	223	231	128	88	135	890	9,57
gemid. per vergad.	8,5	0	12,4	10,5	9,1	6,8	8,4	9,57	9,57

(*) Groepen met twee vertegenwoordigers in de FRDO, de andere groepen met stemrecht hebben zes vertegenwoordigers.

Bijlage 4. Lijst van de adviezen 2002

1. **Advies over een ontwerp van koninklijk besluit houdende de facturatie van elektriciteit en gas** – 19 februari 2002 – gevraagd door de Staatssecretaris voor Energie en Duurzame Ontwikkeling, de heer Olivier Deleuze
2. **Advies over over een voorontwerp-KB betreffende het geluidsafgiftevermogen van materieel voor gebruik buitenshuis** – 19 februari 2002 – gevraagd door de Minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, mevrouw Magda Aelvoet
3. **Advies over indicatoren voor duurzame ontwikkeling** – 16 april 2002– op eigen initiatief
4. **Advies over een voorontwerp van wet tot wijziging van de wet productnormen** – 16 april 2002 – gevraagd door de Minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, mevrouw Magda Aelvoet
5. **Advies inzake gevaarlijke stoffen en preparaten, omzetting van vier richtlijnen** – 16 april 2002 – gevraagd door de Minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, mevrouw Magda Aelvoet
6. **Advies ter voorbereiding van de Wereldtop over Duurzame Ontwikkeling in Johannesburg** –16 april 2002– op eigen initiatief
7. **Advies over het federaal richtplan in hoofdlijnen Productbeleid en milieu** – 18 juni 2002 – gevraagd door de Minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, mevrouw Magda Aelvoet
8. **Advies over twee ontwerp-KB's inzake de reductie van het gehalte van vluchtige organische stoffen in decoratieve verven en vernissen en in producten bestemd voor het overspuiten van voertuigen** – 18 juni 2002 – gevraagd door de Minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, mevrouw Magda Aelvoet
9. **Advies over een ontwerp-KB betreffende het zwavelgehalte gasolie voor verwarming** – 18 juni 2002 – gevraagd door de Staatssecretaris voor Energie en Duurzame Ontwikkeling, de heer Olivier Deleuze
10. **Tweede advies ter voorbereiding van de Wereldtop over Duurzame Ontwikkeling in Johannesburg** – 18 juni 2002 – Gevraagd door eerste minister, de heer Guy Verhofstadt in een brief van 29 april 2002
11. **Advies over een ontwerp van koninklijk besluit houdende de facturatie van steenkool en gasolie voor verwarming** – 18 juni 2002 – gevraagd door de Staatssecretaris voor Energie en Duurzame Ontwikkeling, de heer Olivier Deleuze
12. **Advies over het gebruik van de flexibiliteitsmechanismen in België** – 18 juni 2002 – gevraagd door de Staatssecretaris voor Energie en Duurzame Ontwikkeling, de heer Olivier Deleuze
13. **Advies inzake gevaarlijke stoffen en preparaten, Omzetting van twee richtlijnen (creosoot)** – 18 juni 2002 – gevraagd door de Minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, mevrouw Magda Aelvoet
14. **Advies over NOx- en CO-emissieniveaus van verwarmingsketels** – 15 oktober 2021 – gevraagd door de Minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, mevrouw Magda Aelvoet

15. **Algemeen advies over de sectorale en thematische strategische nota's van de Directie Generaal van de Internationale Samenwerking (DGIS)** – 15 oktober 2002 – gevraagd door de Staatssecretaris voor Internationale Samenwerking, de heer Eddy Boutmans
16. **Advies over de sectorale strategische nota van de Directie Generaal van de Internationale Samenwerking (DGIS) betreffende landbouw en voedselzekerheid** – 15 oktober 2002 – gevraagd door de Staatssecretaris voor Internationale Samenwerking, de heer Eddy Boutmans
17. **Advies over de thematische strategische nota van de Directie Generaal van de Internationale Samenwerking (DGIS) betreffende de gelijke kansen en rechten tussen vrouwen en mannen** – 15 oktober 2002 – gevraagd door de Staatssecretaris voor Internationale Samenwerking, de heer Eddy Boutmans
18. **Advies over zware metalen in verpakkingen** – 15 oktober 2002 – gevraagd door de Minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, mevrouw Magda Aelvoet
19. **Advies over de doelbewuste introductie in het leefmilieu en het in de handel brengen van ggo's** – 15 oktober 2002 – gevraagd door de Minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, mevrouw Magda Aelvoet
20. **Advies over gevaarlijke stoffen en preparaten (organische tinverbindingen)** – 15 oktober 2002 – gevraagd door de Minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, mevrouw Magda Aelvoet
21. **Advies over de sectorale strategische nota van de Directie Generaal van de Internationale Samenwerking (DGIS) aangaande vredesopbouw** – 15 oktober 2002 – gevraagd door de Staatssecretaris voor Internationale Samenwerking, de heer Eddy Boutmans
22. **Eerste advies in opvolging van de Wereldtop over Duurzame Ontwikkeling in Johannesburg** – 15 oktober 2002 – gevraagd door de Staatssecretaris voor Energie en Duurzame Ontwikkeling, de heer Olivier Deleuze
23. **Advies over de sectorale nota 'Basisgezondheidszorg' van de Directie-Generaal Internationale Samenwerking (DGIS)** – 17 december 2002 – gevraagd door de Staatssecretaris voor Internationale Samenwerking, de heer Eddy Boutmans
24. **Advies over de thematische nota 'Leefmilieu' van de Directie-Generaal Internationale Samenwerking (DGIS)** – 17 december 2002 – gevraagd door de Staatssecretaris voor Internationale Samenwerking, de heer Eddy Boutmans
25. **Advies over preventieve en andere maatregelen ter beperking van de leefmilieuverontreiniging door voertuigen en ter bevordering van een duurzame productiewijze van voertuigen** – 17 december 2002 – gevraagd door de minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, mijnheer Jef Tavernier
26. **Advies over de sectorale nota 'Onderwijs en vorming' van de Directie-Generaal Internationale Samenwerking (DGIS)** – 17 december 2002 – gevraagd door de Staatssecretaris voor Internationale Samenwerking, de heer Eddy Boutmans
27. **Advies over het ontwerp van het Nationaal actieplan Leefmilieu Gezondheid** – 17 december 2002 – gevraagd door de minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, mijnheer Jef Tavernier

28. **Advies over de bescherming van de atmosfeer tegen de uitstoot van gassen en deeltjes door niet voor de weg bestemde mobiele machines** – 17 december 2002 – gevraagd door de minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, mijnheer Jef Tavernier
29. **Advies over de benamingen, de kenmerken en het loodgehalte van de benzines voor motorvoertuigen** – 17 december 2002 – gevraagd door de Staatssecretaris voor Energie en Duurzame Ontwikkeling, de heer Olivier Deleuze
30. **Advies aangaande een ontwerp KB betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van het indicatief programma van de productiemiddelen van elektriciteit, van het ontwikkelingsplan van het transmissienet voor elektriciteit en van het indicatief plan van bevoorrading in aardgas** – 17 december 2002 – gevraagd door de Staatssecretaris voor Energie en Duurzame Ontwikkeling, de heer Olivier Deleuze
31. **Advies over het voorontwerp van het federaal richtplan Productbeleid en milieu (2003-2005)** – 17 december 2002 – gevraagd door de minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, mijnheer Jef Tavernier